

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำกรวิจัยหัวข้อ “การสร้างสรรคผลงานศิลปะเพื่อสื่อถึงลักษณะนางในวรรณคดี ในความหมายของจริต 6” เป็นการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ประกอบกับศิลปะภาพถ่าย เพื่อสื่อถึงลักษณะนางในวรรณคดีในความหมายของจริตทั้ง 6 ประเภท มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมทาง พุทธศาสนา วรรณคดี และเชิงจิตวิทยาที่เป็นนามธรรม มีความจำเป็นที่จะต้องทำให้ข้อมูลในเรื่อง ความรู้สึกของมนุษย์ซึ่งเป็นนามธรรม นำเสนอผ่านผลงานศิลปะให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยการ ตีค่าของความรู้สึก พฤติกรรมตัวละครที่มีจริตต่างๆ โดยใช้องค์ประกอบทางศิลปะ เช่น สี แสงเงา วัสดุ พื้นผิว เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ในการทำวิจัยสร้างสรรค์ เครื่องแต่งกาย และศิลปะภาพถ่าย ตามหลักธรรมพุทธศาสนา ในเรื่องจริตทั้งหกประเภท โดยมี ข้อมูลดังนี้

- 2.1 จริตแห่งบุคคล
- 2.2 วรรณคดี และวรรณกรรม
- 2.3 สุนทรียศาสตร์
- 2.4 ทฤษฎีการรับรู้
- 2.5 ทฤษฎีทางศิลปะกับการออกแบบ
- 2.6 ผิวนสัมผัสในการเลือกใช้วัสดุ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกาย
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดี

2.1 จริตแห่งบุคคล

พระราชวิสุทธิโสภณ (2520:48-59) กล่าวถึงจริตแห่งบุคคลไว้ว่า จริตแห่งมนุษย์ ทั้งหลายในโลกนี้ บุคคลย่อมมีแตกต่างกันออกไป 6 จริต คือ

1. รากจริต
2. สัทธาจริต
3. โทสจริต
4. พุทธิจริต

5. โมหจริต

6. วิตักกจริต

ยกเว้นปรจิตตวิฆานะอภิญาลาภิบุคคล คือ ท่านผู้ได้อภิญญาสามารถที่จักหยั่งรู้จิตแห่งบุคคลอื่นเสียแล้ว ผู้ที่จักหยั่งรู้ถึงอหยาตยจิตใจของคนทั้งหลายอย่างจริงแท้เด็ดขาดลงไปนั้น ย่อมไม่มีเลย จะมีอยู่ก็แต่เพียงสังเกตดูตามลักษณะที่มีอยู่ในร่างกายหรือดวงชะตาแล้วที่ว่ากันไป ตามทฤษฎะโหราศาสตร์ พยากรณ์ศาสตร์ และดาราศาสตร์ วาดเป็นมโนภาพขึ้นก่อนแล้วแปลงเป็นคำพูดพยากรณ์ออกมาว่า ผู้นั้นมีจริตอหยาตยเป็นอย่างไร มีสันดานชั่วมีสันดานดีจะได้เป็นเศรษฐีหรือเป็นกระยาจกตกยากในภายภาคหน้า ว่ากันไปตามหลักวิชาบางที่ก็ผสมอัตโนมัตถิภาแห่งผู้พยากรณ์เข้าไปบ้างก็มี ซึ่งก็เป็นคำพยากรณ์ที่ถูกบ้างผิดบ้าง จะยึดถือเอาเป็นหลักจริงแท้แน่ชัดลงไปนั้นไม่ได้ เพราะศาสตร์เหล่านี้ปรากฏมีในโลกียปรกรณ์ แนะนำสั่งสอนกันสืบๆ มาตามประสาแห่งปุถุชนคนที่ยังไม่ได้บรรลุคุณวิเศษยังไม่รู้แจ้งเห็นจริงอะไร

สำหรับในพระพุทธศาสนา มีหลักวิชาที่จะพึงยึดถือเอาไว้เป็นเครื่องสังเกต ให้รู้จริตอหยาตยแห่งมนุษย์ทั้งหลายได้ โดยหลักฐานปรากฏว่า

อิริยาปโต กิจจา โภชนา ทสฺสนาทิโต

ธมฺมปฺปวตฺติโต เจว จริยาโย วิภาเวย

บัณฑิตพึงทราบจริตแห่งมนุษย์ทั้งหลาย โดยอาศัยการสังเกตอิริยาปโต คือการยืน เดิน นั่ง นอน ประการหนึ่ง โดยอาศัยการสังเกตการทำกิจต่างๆ ประการหนึ่ง โดยอาศัยการสังเกต โภชณะ คืออาหารที่เขาชอบรับประทานประการหนึ่ง โดยอาศัยการสังเกตทฤษฎะ คือ การดู การฟัง การดมการกิน การแต่งตัวของเขา ประการหนึ่ง โดยอาศัยการสังเกตจากความเป็นไปแห่งกรรมต่างๆ คือความคิดความเลว ซึ่งอยู่ในก้นบึ้งแห่งดวงใจของเขาประการหนึ่ง ดังนี้

ในกรณีแห่งการสังเกตจริตมนุษย์ที่กล่าวมานี้ ขอท่านผู้มีปัญญาทั้งหลายพึงทราบ อรรถาธิบายตามนัยที่ท่านพรรณนาไว้ใน ปกรณ์พิเศษทางพระพุทธศาสนา ชื่อว่าคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งจักขอนำมากกล่าวไว้ในที่นี้ โดยใจความดังต่อไปนี้

ราคจริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้ว และปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีราคจริตนั้นย่อมจะส่อสัญชาตญาณอันแท้จริงออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตรู้ได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขา ดังนี้

โดย อิริยาปโต มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีราคจริต ตามธรรมดาย่อมมีอิริยาปโตดี พองาม ไม่เร็วไม่ช้า มีกิริยาท่าทางชดช้อย เมื่อเดินย่อมเดินไปโดยกิริยาปรกติ ค่อยๆ วางเท้าลงและ ยกขึ้น โดยเมื่อวางเท้าลงนั้นก็วางลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อจะยกเท้าขึ้นก็ยกเท้าขึ้นอย่างรวดเร็วและมี

รอยเท้ากระโห้ง ยามจะยืนหรือนั่งก็น่าดู มีอาการละมุนละม่อมยามจะนอนก็ไม่รีบร้อน ค่อยๆไปที่นอนให้เรียบเสมอ แล้วจึงค่อยๆ เอนตัวลงนอน มีการวางอวัยวะส่วนต่างๆ น้อยใหญ่ให้เรียบร้อยนอนอยู่ในอาการอันน่าดู เมื่อถูกปลุกให้ลุกขึ้นก็ไม่ลุกขึ้นโดยอาการอันผลุนผลัน

โดย กิจ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีราคะจริต ตามธรรมคาย่อมตั้งอกตั้งใจทำอย่างเรียบร้อย เช่นการกวาดวัดเป็นต้น คนราคะจริต จับไม้กวาดอย่างเรียบร้อย ไม่รีบร้อนไม่คู้ยคินคู้ยทรายให้เป็นขุยเรียรดกลาดเกลื่อน กวาดสะอาดเรียบร้อยเหมือนเอาเสื่อปูหรือดอกไม้มาปูลาดไว้ฉะนั้น

โดย โภชนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีราคะจริต ตามธรรมคาย่อมชอบใจในอาหารอันละมุนละไม มีรสอร่อยสนิทหวานมัน เมื่อทำการบริโภคน้ำก็ทำคำข้าวให้กลมกล่อมพอเหมาะพอควร ไม่เล็กเกินไปหรือใหญ่เกินไป เป็นนักชิมรส ชอบลิ้มรสแปลก ๆ บริโภคไปโดยอาการอันไม่รีบร้อน ได้อาหารที่ถูกปากแม้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็ถึงซึ่งโสมนัสคือมีความพอใจมาก

โดย ทรรศนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีราคะจริต ตามธรรมคาย่อมได้เห็นรูปสวยงามซึ่งต้องตาต้องใจแห่งตน หรือได้ฟังเสียงไพเราะ ได้ดมกลิ่นหอม ได้ลิ้มรสดีถูกใจ ได้เครื่องสัมผัสละเอียดอ่อนซึ่งต้องกับรสนิยมของตัว แม้จะเป็นเพียงเล็กน้อยธรรมดาไม่ทรงไว้ซึ่งความสำคัญสำหรับผู้อื่นแต่อย่างใด แต่เขาก็มีความสนใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกิดความพอใจอย่างจริงจังเหมือนกับเกิดความพิศวงงงงวยเหลือประมาณ มีอาการราวกับว่าไม่เคยพบเห็นสิ่งเหล่านี้มาก่อน แม้จะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างก็ไม่มีการถือสา ไม่หยาบคายขึ้นมามีเป็นผิดหรือถูกแต่อย่างใด คงคิดใจในคุณภาพแม้เพียงนิดเดียวที่มีอยู่ในสิ่งเหล่านั้นเมื่อสิ่งเหล่านั้นผ่านไปแล้วก็ยังไม่ยอมลดละ ยังตามดูยังตามฟัง หรือว่าตนจำเป็นต้องจากสิ่งเหล่านั้นไปก็จากไปด้วยความอาลัยอย่างลึกซึ้งบางทีถึงกับต้องหันหลังกลับมามองแล้วมองเล่าด้วยความเสียดายก็คิด

โดย ความเป็นไปแห่งธรรม มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีราคะจริตตามธรรมคาย่อมมีจิตใจประกอบไปด้วยอกุศลธรรม คือธรรมอันทรามดังต่อไปนี้

มายา เป็นคนเจ้าเล่ห์

สาธุชย เป็นคน โอ้อวด

มาน เป็นคนถือตัว

ปาปิจฉา เป็นคนมีความปรารถนาลามก

มหิจฉา เป็นคนมีความปรารถนาใหญ่ ต้องการให้คนทั้งหลายสรรเสริญในคุณงาม

ความดีของตนจนเกินประมาณ

อสนตุญฐิตา เป็นคนไม่มีความสันโดษ ไม่มีความพอใจในเครื่องอุปโภคบริโภค

สิงค เป็นคนมีแง่มีงอน

จบลอย เป็นคนโลเล ชอบประคิดประคองเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับ กับทั้งมีความ
พิถีพิถันเป็นพิเศษในเรื่องสวยเรื่องงาม

สัทธาจริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้วและปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีสัทธาจริตนั้น ย่อมส่อสัญชาติญาณ
อันแท้จริงแห่งตนออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตรู้ได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขา
เช่นเดียวกับมนุษย์ผู้มีราคะจริตที่กล่าวมาแล้ว นอกจากความเป็นไปแห่งธรรมคือความคิดความเลวซึ่ง
ซ่อนอยู่ในก้นบึ้งแห่งดวงใจของเขาเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อจะสังเกตดูความเป็นไปในชีวิตของมนุษย์ผู้
มีสัทธาจริต โดยอิริยาบถ โดยกิจ โดยทรศนะ โดยโภชนะ ก็ย่อมเป็นเหมือนกับมนุษย์ชายหญิงผู้มี
ราคะจริตทั้งสิ้น ยกเว้นเสียจากกรรมปวัตติ คือความเป็นไปแห่งกรรมเท่านั้น เพราะมนุษย์ชายหญิง
ผู้มีสัทธาจริต ย่อมเป็นผู้ประกอบไปด้วยกุศลธรรม ธรรมอันดีซึ่งซ่อนอยู่ในดวงใจของเขา
ดังต่อไปนี้

มุตตจากตา เป็นคนยอมเสียสละ ไม่มีความกังวลห่วงใยในสิ่งทั้งปวง

อริยานุ ทสฺสนกามตา เป็นคนมีศรัทธาอันแรงกล้า ปรารถนาที่จักได้พบเห็นพระอริย
เจ้าทั้งหลายอย่างยิ่งยวด

สทฺธมฺมโสตุกามตา เป็นคนมีความปรารถนาที่จักได้สดับรสพระธรรมเทศนา อันมี
เนื้อความเกี่ยวเนื่องกับพระนิพพาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ใฝ่มน้าวใจตนให้หลุดพ้นจากกองทุกข์ในห้วง
ทะเลใหญ่คือ วัฏสงสาร

ปาโมชฺชพหุลตา เป็นคนที่มักไปด้วยความปรีดาปราโมทย์เป็นยิ่งนัก ในเมื่อได้มี
โอกาสพบเห็นพระอริยเจ้าและได้สดับรับฟังพระสัทธรรมเทศนาแล้ว

อสฺฐตา เป็นคนไม่โอ้อวด ไม่มีนิสัยพูดพล่อย พร่ำแต่อวดคุณงามความดีของตน

อมายาวิตา เป็นคนไม่มีเล่ห์ ไม่มีมายา

ปสาโท เป็นคนมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยหรือในท่านผู้มีพระคุณ เช่นมารดาบิดา

ครูบาอาจารย์อย่างแท้จริง

โทสจริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้วและปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีโทสจริตนั้น ย่อมส่อสัญชาติญาณอัน
แท้จริงแห่งตนออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตรู้ได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขาดังนี้

โดย อิริยาบถ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโทสจริต ตามธรรมดาย่อมเป็นผู้มีอิริยาบถ
ฉับไว เมื่อเดินไปนั้น ย่อมเดินไปประคองจิกปลายเท้า วางเท้าเร็วและยกเท้าก็เร็ว รอยเท้าของเขาผู้

นั้นปรากฏว่าปลายเท้าจิกลง ยามเมื่อยหรือนั่ง ก็มีกิริยาทำทางกระด้าง ไม่น่าดู ยามเมื่อจะนอนก็มีอาการรีบร้อนมากเหมือนกับจะหนีไครมานอน การจัดที่หลับที่นอนก็จัดส่ง ๆ ไปตามแต่จะได้อะไร ไม่คำนึงถึงความสวยงามหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยแต่อย่างใด สักแต่ว่าพอดนชุกหัวนอนได้ก็แล้วกัน เสร็จแล้วก็ล้มตัวลงนอนแผ่หราตามสบายจะขวางทางเกะกะ หรือจะเกิดความละอายเกรงคนอื่นเขาจะว่าอย่างไรนั้นไม่คำนึงถึง เมื่อถูกปลุกให้ลุกก็ทะเล้งลุกขึ้นอย่างพลุนพลัน มีอาการดุเดือด ดวงหน้าบูดบึ้ง ดวงตาแดงขมิงดังคล้ายกับว่าโกรธไครมาสักแรมปี ในขณะนี้ หากไครถามอะไร เขาก็จะให้คำตอบด้วยเสียงกระซอกโหยงเหมือนกับความเดือดดาลในใจอยู่หนักหนา

โดย กิจ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโทสจริต ตามธรรมดาเมื่อกระทำกิจการสิ่งใดมักกระทำไปด้วยความรีบร้อนลับไว ได้ผลสำเร็จนะได้ผลอยู่แต่ค่อนข้างจะไม่เรียบร้อยสวยงาม เช่นเมื่อทำการปิดกวาดที่อยู่อาศัยก็ตั้งหน้าตั้งตากวาดอย่างเข้มแข็ง กวาดอย่างรวดเร็วเห็นวัตถุอะไรขวางหน้า หากคิดว่าด้วยมือบนไม่ทันใจ บางทีก็ใช้มือล่างหรือใช้เท้าเขี่ยให้กระเด็นไปโดยเร็ว มือกำไม้กวาดไว้นแน่น ทำทางชิงชัง เหมือนกำลังกำอาวุธจะทำการสู้รบ กวาดไปอย่างรีบร้อนสะอาดเป็นหย่อม ๆ บางทีก็ทำให้ฝุ่นธุลีปลิวฟุ้งคลอบอยู่ทั่วไป

โดย โภชนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโทสจริต ตามธรรมดาชอบมีความชอบใจในอาหารหยาบ ๆ ซึ่งมีรสจัด เช่นเปรี้ยวจัดเค็มจัด ขมจัด ฝาดจัด เมื่อทำการบริโภคก็ทำคำข้าวโตจนคับปากไม่ใช่เป็นนักชิมรส บริโภคไปด้วยอาการอันรีบร้อนรวดเร็วประสพอาหารที่ไม่ถูกปากถูกใจแม้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็มีอาการหงุดหงิดถึงซึ่งโทมนัสคืออาจจะพาลโกรธไครต่อไคร ในขณะนั้นขึ้นมาก็ได้

โดย ทรรสนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโทสจริต ตามธรรมดาเมื่อได้เห็นรูปที่ไม่ค่อยสวยไม่ค่อยงาม ซึ่งไม่เป็นที่ต้องตาต้องใจแห่งตน หรือได้ฟังเสียงที่ไม่ค่อยไพเราะ ได้กลิ่นที่ไม่ค่อยหอม ได้รสที่ไม่ค่อยดีซึ่งไม่เป็นที่ถูกใจ ได้สัมผัสที่หยาบ ซึ่งไม่ต้องกับรสนิยมของตัวแม้จะเป็นเพียงเล็กน้อยธรรมดา ไม่นึกไม่หนา ไม่ทรงไว้ซึ่งความสำคัญสำหรับผู้อื่นแต่อย่างใด แต่เขาผู้มีโทสร้ายก็ให้รู้สึกหงุดหงิดใจอยู่หนักหนาและมีอาการเหมือนกับคนบ้าดีเดือดซึ่งปราศจากเหตุผล ไม่อยากดู ไม่อยากฟัง ไม่อยากแคะต้อง ถ้ามีข้อบกพร่องประกอบอยู่บ้างแม้เพียงนิดหน่อยในสิ่งเหล่านั้น ก็จะปล้นยกเอามาเป็นสาเหตุให้บังเกิดความขัดเคืองใจ ไม่ตั้งใจในคุณภาพความดีซึ่งมีอยู่มากมาย เมื่อสิ่งเหล่านั้นผ่านเลยไปก็ไม่รู้สึกเสียดายเมื่อตนจำเป็นต้องจากหรือหลีกไปก็ไครที่จกพื้นออกไปอย่างเดียว ไม่มีการแลเหลียวคิดพะวงหลงอาลัยคิดใจในสิ่งเหล่านั้นแม้แต่สักนิดหนึ่งเลย

โดย ความเป็นไปแห่งธรรม มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโทสจริตตามธรรมดาชอบเป็นผู้มีจิตใจต่ำ ประกอบไปด้วยธรรมอันเลวดังต่อไปนี้

โกธ เป็นคนโกรธง่าย

อุปนาท เป็นคนผูกโกรธผูกอาฆาต

มกุช เป็นคนมักลบลบลูกคุณท่าน พุดให้ฟังกันง่าย ๆ ก็ว่าเป็นคนเนรคุณ

ปลาส เป็นคนอวดดีมักตีตนเทียมท่านอยู่เสมอ ไม่เห็นความสำคัญของใคร

อิสสา เป็นคนมีใจน่าชัง มักริษยาในคุณสมบัติของผู้อื่นที่ดีกว่าตนหรือเสมอตน

มจฺฉริย เป็นคนตระหนี่เหนียวแน่น มักเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นอย่างน่าเกลียด

พุทฺธิจฺฉริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้วและปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีพุทฺธิจฺฉริตนั้น ย่อมส่อสัตยชาติญาณอันแท้จริงแห่งตนออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตรู้ได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขา เช่นเดียวกับมนุษย์ผู้มีโทสจฺฉริตที่กล่าวมาแล้ว นอกจากความเป็นไปแห่งธรรม คือความคิดความเลวซึ่งซ่อนอยู่ในส่วนลึกแห่งดวงใจของเขาเท่านั้น กล่าวคือเมื่อจะสังเกตดูความเป็นไปในชีวิตของมนุษย์ผู้มีพุทฺธิจฺฉริต โดยอิริยาบถ โดยกิจ โดยโภชนะ โดยพรรคสนะ ก็ย่อมเป็นเหมือนมนุษย์ชายหญิงผู้มีโทสจฺฉริตทั้งสิ้น ยกเว้นเสียจากกรรมปวัตติ คือความเป็นไปแห่งธรรมเท่านั้น เพราะมนุษย์ชายหญิงผู้มีพุทฺธิจฺฉริตนี้ ย่อมเป็นผู้ประกอบไปด้วยธรรมอันดี ซึ่งซ่อนอยู่ในดวงใจของเขาดังนี้คือ

โสวจฺสุตฺตา เป็นคนว่านอนสอนง่าย ยอมรับฟังคำแนะนำสั่งสอนที่มีประโยชน์ด้วยดี ถึงแม้ท่านผู้สั่งสอนนั้น จะไม่ใช่เป็นบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายก็ตาม หากคำตักเตือนแนะนำนั้นประกอบด้วยประโยชน์เกื้อกูล และความดีงามแก่ตนแล้ว ก็ยอมรับเอาทั้งสิ้น

กฺลฺยาณมิตฺตฺตา เป็นคนมีปัญญาเลือกคบเอาแต่คนดีเป็นเพื่อน ไม่ปรารถนาที่จะคบพาลชนคนเลว หากว่าเป็นคนดีแล้วก็ยอมรับเอาเป็นมิตรตนในทันทีทันใด โดยไม่มีการเลือกชั้นวรรณะว่าไพร่ผู้ดี

โภชนเมตฺตญฺญฺตา เป็นคนมีปัญญารู้จักประมาณในการรับอาหารที่เขาให้ และรู้จักประมาณในการบริโภค ไม่มีความประมาท ไม่มีความปรารถนาใหญ่จนเกิดทุกข์ภัยแก่ตัว

สฺติสมฺปชฺฌญฺญฺ เป็นคนระวังตัว จะทำอะไรก็คิดหน้าคิดหลังประกอบไปด้วยสติสัมปชัญญะ ในที่ทุกสถานและในกาลทุกเมื่อ

ชาคริยานุโยโค เป็นคนไม่มีความเกียจคร้านหมั่นประกอบความเพียร มีจิตใจตั้งอยู่เป็นนิตย์ในกิจที่ดีงาม

สํเวโค เป็นคนมีปัญญา มักเกิดความสังเวชใจ เกิดความเบื่อหน่ายในกิริยาที่ตนจะต้องท่องเที่ยวไปในวัฏสงสาร เห็นทุกข์โทสมหาศาลในการที่ตนจะต้องประสบกับความเกิด แก่ เจ็บ ตายไปโดยไม่มีวันสิ้นสุด

โยนิโสปฺชานํ เป็นคนมีปัญญาปรารถนาที่จะพ้นจากกองทุกข์จึงหมั่นประกอบความ

เพียร โดยเหมาะ โดยควร คือหมั่นสร้างสม อบรมคุณงามความดีให้เกิดมีขึ้นกับตน โดยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เพื่อให้ได้ประสบคติที่ดั่งงามในภพหน้าชาติหน้าต่อๆ ไปในอนาคตกาล จนกว่าจะถึงแดนนิพพานอันเป็นถิ่นที่สิ้นสุดทุกข์โดยประการทั้งปวง

โมหจริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้วและปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีโมหจริตนั้น ย่อมส่อสัญชาติญาณอัน แท้จริงออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตเห็นได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขา ดังนี้

โดย อิริยาบถ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโมหจริต ตามธรรมดาย่อมเป็นผู้มีอิริยาบถ เฉลไฉ เมื่อเดินไปนั้น ย่อมเดินไปโดยอาการปะปะ ทอดเท้าคูดคนข่มตัวและเมื่อยกเท้าขึ้นก็คูดคน ข่มตัวรอยเท้าของเขาผู้นั้น ปรากฏว่าจิกลงไปทั้งปลายเท้าและสันเท้า ยามเมื่อยืนหรือนั่งก็มีอาการ บังเซ่อ มีลักษณะการเหม่อลอยพิกล ยามนอนก็ไม่แน่ว มีอาการค่อนข้างน่าเกลียดน่าชัง นอนวางมือ เกะกะไปโดยไม่รู้ตัว การจัดปูที่นอนก็ไม่เรียบร้อยหาความเป็นระเบียบมิได้สักแต่่านอนได้ก็นอน ไปเท่านั้นเอง ส่วนมากมักชอบนอนคว่ำหน้า เมื่อเวลาถูกปลุกให้ลุก ก็ลุกขึ้นอย่างเชื่องช้า มีอาการ เชื่องซึมงัวเงีย หาวเรอแสดงลักษณะการกระบิดกระบวนไปมาอย่างน่ารำคาญ บางทีก็พาลล้มตึงลง นอนหลับต่อไป โดยไม่สนใจดิถีกับอะไรในโลกเลยทั้งสิ้น เช่นนี้ก็มี

โดย กิจ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโมหจริต ตามธรรมดาเมื่อจะกระทำกิจสิ่งใดมัก กระทำไปโดยอาการหยาบเหมือนกับไม่เต็มใจไม่มีความถึถ้วน หมักหมมคั่งค้างเอาดีอะไรไม่ ค่อยได้ เช่นเมื่อทำการปิดกวาดที่อยู่อาศัย มือที่จับไม้กวาดก็จับไว้อย่างหลวมๆ ทำการกวาดไป ตามแต่จะได้อันไม่สะอาด ไม่เรียบร้อย ทำให้มูลฝอยกระจาย กระจาย ไม่มีเฉลียวใจในการปิดกวาด สมมติว่ามีขยะมูลฝอยฝุ่นธุลีอยู่เต็มห้อง คนทั้งหลายเขาย่อมทำการปิดกวาดที่ไกลประตูก่อน แล้ว จึงค่อยปิดกวาดเรื่อยมาจนถึงประตูแล้วขนเอาไปทิ้ง แต่คนโมหจริตผู้ไม่มีความคิดในการกวาด กลับปิดกวาดที่บริเวณใกล้ประตูก่อน แล้วจึงไปกวาดในที่ไกลและค่อยปิดกวาดย้อนกลับเรื่อยมาที่ บริเวณใกล้ประตูอีกเช่นนี้ก็มี

โดย โภชนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโมหจริต ตามธรรมดาย่อมมีความชอบใจใน รสอาหารไม่แน่นอน ไม่เป็นตัวของตัวเอง เมื่อทำการบริโภคก็ทำคำข้าวเล็ก ไม่กลมกล่อมบริโภค ด้วยอาการมูมมาม เมล็ดข้าวตกรวดเกล็ดกลาดกระจายไปปากคอเลอะเทอะไม่น่าดู จิตใจ ฟุ้งซ่าน คิดไปบริโภคไปอย่างคนใจลอยคนทั้งหลายเห็นเข้าแล้วมักนึกตำหนิในใจ

โดย ทรรศนะ มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มีโมหจริต ตามธรรมดาเมื่อได้เห็นรูปร่างใด อย่างหนึ่งเข้าแล้ว ไม่ว่ารูปร่างนั้นจะสวยงามหรือไม่สวยงามก็ตาม มักจะไม่มีทรรศนะไม่มีความ คิดเห็นต่อรูปร่างนั้นแต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะว่าโดยเนื้อแท้แล้ว ตนเองก็เป็นคนเฉยๆ เพราะซึมเซ่อ

ไม่ค่อยรู้ ไม่ค่อยสนใจอะไรนั่นเอง ต่อเมื่อมีผู้อื่นให้ทรศนะหรือออกเสียงหนุนข้างใดขึ้นมา จึงจะมีทรศนะคล้อยตามเขาไป เขาเป็นบุคคลตกอยู่ในลักษณะที่ว่า ปรปัจจยโก มีบุคคลอื่นเป็น ปัจจยคนอื่นใครเขาว่าดีก็พลอยพยักหน้าว่าดีด้วย คนอื่นเขาออกปากชมก็พลอยชมกับเขาด้วย ถ้าคนอื่นเขาออกปากติก็พลอยติกับเขาด้วย แม้ในอารมณ์อื่นๆ คือการได้ยิน การได้กลิ่น การได้ลิ้มรส และการได้สัมผัสในทรศนะของมนุษย์ผู้เป็น โมหจริตก็เป็นไปในทำนองเดียวกันนี้ กล่าวคือ เข้าลักษณะปรปัจจยโก มีผู้อื่นเป็นปัจจยทั้งสิ้น ต้องอาศัยผู้อื่นทุกอย่าง

โดย ความเป็นไปแห่งธรรม มนุษย์ชายหญิงซึ่งเป็นผู้มี โมหจริต ตามธรรมดาย่อมเป็นผู้ มีจิตใจประกอบไปด้วยธรรมอันเลวดังต่อไปนี้

ถีนมิทฺธ เป็นคนมีจิตใจว่างเหงาหวานอน หดหู่ ท้อถอยปราศจากความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเหตุให้กิจการต่างๆ ที่ตั้งใจทำสำเร็จได้โดยยากและสำเร็จได้ช้ากว่าเวลาอันควรหรือไม่สำเร็จ

กุกกฺข เป็นคนมักมีความรำคาญเกิดขึ้นในใจบ่อยๆ เช่น เมื่อมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือในกิจการ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลคน โมหจริต ผู้มีจิตใจ มิใครจะสนใจในสิ่งทั้งปวง มักเกิดความรำคาญให้รู้สึกว่าเป็นการทรมานในการที่จะแสดงหรือฟังความคิดเห็นนั้น ๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าตนเป็นคนมี โมหะเข้ามากำบังปัญญา

วิจิกฺขณา เป็นคนมีความลังเลสงสัยตัดสินใจอะไรไม่ได้ในทุกๆ กรณีให้มีอันสนทน่หัวใจ เป็นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ปรารถนาที่จะเป็นผู้นำ แต่ปรารถนาที่จะเป็นผู้ตามในกิจการทั้งปวง

อาทานคาหิตตา เป็นคนมีการยึดมั่นถือมั่น โดยปราศจากเหตุผลหมายความว่า เป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา หากว่าเกิดความเชื่อมั่นในสิ่งใดแล้วก็เชื่ออย่างเต็มหัวใจ ไม่ยอมคลายทิฐิ เช่น ถูกยุยงให้เกลียดใครแล้ว แม้ภายหลังจะรู้ว่าผู้ที่ตนเกลียดนั้นเป็นคนดี เป็นผู้บริสุทธิ์ ก็ยังมีความเกลียดชังอยู่ตามเดิมนั่นเอง

ทุปฺปนิสฺสํกฺกิตตา เป็นคนเปลื้องความเห็นอันชั่วร้ายได้โดยยาก หมายความว่า เป็นคน หัวคือหัวรั้นหนักหนา ถ้าลงว่าเกิดมิจฉาทิฐิขึ้นในน้ำใจ ให้เห็นผิดคิดไปว่า บุญทานไม่มีนรกสวรรค์ ไม่มี นิพพานไม่มีดังนี้เป็นต้นแล้ว ต่อให้มีนักปราชญ์ผู้มีปัญญาผ่องแผ้วสักหมื่นคนแสนคนมาเฝ้า ตักเตือนสั่งสอนให้คลายทิฐินั้นเสีย ก็ยอมเป็นการยากยิ่งที่จะอบรมสั่งสอน ให้คน โมหจริตปลดเปลื้องความเห็นอันชั่วร้ายออกไปจากใจได้

วิตกจริต

มนุษย์ผู้เกิดมาแล้ว และปรากฏว่าเขาเป็นผู้มีวิตกจริตนั้น ย่อมส่อสัตยชาติญาณ อันแท้จริงแห่งตนออกมา ให้คนทั้งหลายสังเกตดูรู้ได้โดยความเป็นไปต่างๆ ในชีวิตของเขา เช่นเดียวกับมนุษย์ผู้มี โมหจริตที่กล่าวมาแล้ว นอกจากความเป็นไปแห่งธรรมซึ่งซ่อนอยู่ในส่วนลึก

แห่งดวงใจของเขาเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อจะสังเกตดูความเป็นไปในชีวิตของมนุษย์ผู้มีวิตกจริต โดยอิริยาบถ โดยกิจ โดยโภชนะ โดยทรรสนะ ก็ย่อมเป็นเหมือนกับมนุษย์ชายหญิงผู้มีโมหจริต ทั้งสิ้น ยกเว้นเสียจากกรรมปวัตติ คือความเป็นไปแห่งกรรมเท่านั้น เพราะมนุษย์ชายหญิงประเภท วิตกจริตนี้ ย่อมเป็นผู้มีจิตใจส่วนลึกประกอบไปด้วยกรรมทั้งหลายดังต่อไปนี้

ภสสพหุลดา เป็นคนมักพูดพร่ำ ชอบรำพันถึงเรื่องไม่เป็นเรื่อง บางทีเรื่องเล็กน้อยเดียว แต่คนวิตกจริตเก็บเอาไปคิด เก็บเอาไปรำพันอยู่ได้นานๆ โดยไม่มีวันจบสิ้นอย่างน่ารำคาญ

คณารมดา เป็นคนชอบคลุกคลีกับหมู่คณะ เห็นคนทั้งหลายเขารวมกลุ่มกันอยู่ที่ไหน ก็มักจะพลอยเข้าไปรวมกลุ่มกับเขาด้วย แม้จะถูกเขาพูดจาล้อเลียนสบประมาทอย่างไรก็มีใส่ใจ ไม่ถือสาหาความ

กุสลาณุโยเค อร์ติ เป็นคนมีความคิดเฉื่อยชาในการประกอบกุศลกรรม ความคิดริเริ่มอย่างแรงกล้า ในการที่จะทำบุญ บริจาคทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาย่อมไม่เกิดมีในบุคคลประเภทวิตกจริตนั้นด้วย

อนวภู จิตกัจจตา เป็นคนจับจด ทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอัน ชอบพลุกล่นไปทางโน้น ทางนี้ เปลี่ยนงานเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด

รตุติฐุมายนา เป็นคนเข้าลักษณะการที่เรียกว่า "กลางคืนเป็นคว้น" คือกลางคืนชอบคิดว่าตนจะทำอย่างนั้นอย่างนี้ คิดหาวิธีการ คิดวางโครงการแบบสร้างวิมานในอากาศอย่างใหญ่โตมโหฬาร คล้ายกับว่าตนจะเป็นเจ้าโลกในความคิดฝัน

ทิวาปชชุลนา เป็นคนเข้าลักษณะการที่เรียกว่า "กลางวันเป็นโพลง" คือกลางคืนคิดพล่านว่าจะทำโน่นทำนี่ชื่อว่าเป็นคว้นค้ำตั้งอยู่ในราตรีแล้ว พอตกมาถึงกลางวันก็เริ่มทำกิจที่ตนคิดไว้เช่นนั้นอย่างอุตลุด ซึ่งการกระทำนั้นอาจจะวิถาวรพิสดาร ไม่เหมือนกับที่มนุษย์ธรรมดาเขากระทำกันก็ได้ อย่างนี้ ชื่อโพลงสว่างในกลางวันหรือกลางวันเป็นโพลง มุ่งหน้ากระทำไปโดยมิได้คำนึงถึงผลได้ผลเสียหรือความผิดความถูกแต่ประการใด

หุราหุรัธาวนา เป็นคนเจ้าความคิด มักคิดพลุกล่นไปในเรื่องอะไรต่อมิอะไรเรื่อยเปื่อย พันเก้า จิตใจไม่ค่อยมีโอกาสนิ่งสงบนิ่งลงได้เลย

พระสุวิทย์ ธีรธมฺโม (2542) ได้อธิบายความหมายของจริต คือ สิ่งที่มีประจำอยู่ในจิต อย่างชนิดจำใจ เข้าหากจนคิดเป็นนิสัย จริตในกายเรามีอยู่ 6 ประเภทคือ

ราคะจริต หมายถึง ผู้มีอุปนิสัยเข้าหากจําใจกับความรักรสยรักงาม ผู้มีจริตเช่นนี้จะ เป็นคนที่นิยมชมชอบ ความมีระเบียบเรียบร้อย เป็นผู้มีรสนิยมสูง ทะเยอทะยาน ฟุ้งเฟ้อ หนักไปทางละโมภ

วิธีแก้ไข ท่านแนะนำให้ ทำ หา ใช้ สิ่งตรงกันข้ามกับความสวยงาม เช่น ให้ใช้เครื่องอุปโภคบริโภค ที่ตรงกันข้ามกับความสวยงาม คือ เครื่องอุปโภคบริโภคที่เศร้าหมอง ไม่บริโภคของที่มีรูปสวย ไม่บริโภคของที่มีสีฉูดฉาด ไม่บริโภคของที่มีกลิ่นหอมรุนแรง ไม่บริโภคของที่มีรสจัด

อิริยาบถ ที่เหมาะกับการบำเพ็ญธรรมของผู้มีราคะจริตก็คือ อิริยาบถยืนและเดิน พยายามหลีกเลี่ยงการนั่งหรือนอนให้มากที่สุด สี ที่แก้ราคะจริตได้ดี คือ สีเขียว หรือไม่ก็ให้เลือก โทนสีมอซอ เศร้า-หมอง

ราคะจริต มีกัมมัญฐานที่เหมาะสมแก่ตนคือ กายคตานุสติ กัมมัญฐาน พิจารณาอาการที่เกิดขึ้นในกายตนเป็นอารมณ์ อสุภกัมมัญฐาน พิจารณาให้เห็นสิ่งปฏิกูล สกปรก ที่มีอยู่ในกายตน และคนอื่น มรณานุสติกัมมัญฐาน พิจารณาถึงความตาย ขณะที่เห็นสัตว์อื่นตาย กำลังตาย หลังตาย มีสภาพเช่นไร จนทำให้เกิดนิพพิทาญาณ ความเบื่อหน่าย คลายกำหนดยินดี ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

โทสะจริต ได้แก่ผู้มีอุปนิสัยซ้ำซากจำเจอยู่ในอารมณ์หงุดหงิด ฉุน-เฉียว โกรธง่าย ใจร้อน มักทำอะไรลวกๆ หยาบ รวดเร็ว มักง่าย จะเป็นผู้มีกิริยากระตือรือร้น จนกลายเป็นความร้อนรนอยู่ไม่ค่อยคิดที่ เหมือนจะไม่มีความสุข เป็นผู้ทนต่อคำสอนได้ยาก ปฏิบัติตามระเบียบวินัยลำบากไม่ค่อยอยากทำตาม ชีวิตเป็นอยู่มักจะไม่ค่อยรักษาความสะอาด

วิธีแก้ไข ท่านแนะนำให้หาเครื่องอุปโภคบริโภคที่ประณีตบรรจง สวยงาม มีรูปลักษณะอันละเอียดอ่อน มีสีสดใส มีกลิ่นหอมสดชื่น มีรสอันละเมียดละไม กลมกล่อม ให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นระเบียบเรียบร้อย คบหาสมาคมกับผู้ที่มีกิริยาวิจาสุภาพ ใจคอโอบอ้อมอารี

อิริยาบถ ที่เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมของผู้ที่มี โทสะจริต คือ อิริยาบถนั่งหรือนอนมากกว่ายืนและเดิน สี ที่ควรใช้ คือสีขาวและสีฟ้าอ่อน ต้องเป็นสีที่ใช้แล้วเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย

โทสะจริต เหมาะสมกับกัมมัญฐานที่ว่าด้วย การเจริญเมตตา ซึ่งมีอยู่ในพรหมวิหาร 4 โดยตั้งความรัก ความปรารถนาดี คิดช่วยให้สัตว์ผู้ร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่รอดปลอดภัย พ้นจากทุกข์ โทษภัยทั้งปวง พร้อมทั้งภาวนาในใจว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นสุข จากานุสติกัมมัญฐาน บริจาคให้ปันสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมไปถึง ให้น้ำใจ ให้อภัย ให้ธรรม โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน และ วรรณกลีณ 4 คือ กลีณสีม่วง กลีณสีเหลือง กลีณสีแดง กลีณสีขาว

โมหะจริต โมหะจริต หมายถึง ผู้มีอุปนิสัยซ้ำซาก จำเจในอารมณ์ หงอยเหงา ซึมเศร้า ไม่ค่อยกระตือรือร้น มีกิริยาอาการเซื่องซึม เซื่องช้า ความรู้สึกนึกคิดไม่ค่อยปลอดโปร่ง ไม่ค่อยมีปัญญาหลังยาว ขี้เกียจ เวลาจะทำอะไรหรือใครมาชวนให้ทำอะไรก็มักจะทำตามๆ เขาไป ไม่

ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ถ้ามีผลตอบรับมาเล็กๆ น้อยๆ ก็หลงเชื่ออย่างหัวปักหัวปำ คนเช่นนี้จะมียุ่
มากในสังคม ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนา ทั้งทางวัตถุและจิตวิญญาณ

วิธีแก้ไข ท่านให้เลือกเครื่องอุปโภคบริโภคที่มีขนาดใหญ่ เช่น ที่อยู่อาศัย ก็ต้องมี
ขนาดใหญ่ โอ้โง่ เปิดโล่ง มีการระบายอากาศได้ดี เปิดให้แสงสว่างจากธรรมชาติสอดส่องเข้ามา
ในที่อยู่อาศัยได้มากที่สุด อุปกรณ์เครื่องใช้ทุกชนิด พยายามเลือกที่มีสีสันสดใส อาหารการกินก็ให้
ประดับประดาตกแต่งอย่างประณีตวิจิตรบรรจง รสชาติต้องปรุงให้จัดจ้านพอสมควร กลิ่นต้องมี
กลิ่นที่รุนแรง พยายามเลือกคบคน หรือเลือกเข้าสังคมที่กระตือรือร้น มีระเบียบวินัย ทำอะไรด้วยความ
ความคิดไตร่ตรอง รอบคอบ หาสังคมที่สามารถแนะนำประโยชน์ ซึ่งสิ่งที่เป็นโทษให้เราารู้ได้ เป็น
สังคมที่อาจสอนให้เราทำอะไรๆ ด้วยความรวดเร็ว เร่งรีบ รวดรัด เรียบร้อย ฉลาด สะอาด สว่าง
สงบ สิ่งทีกล่าวนานี้ ดูจะเป็นที่สบายแก่ผู้มีโมหะจริต

อิริยาบถ ที่เหมาะแก่ผู้มีโมหะจริตได้แก่ อิริยาบถยืนกับเดิน พยายามหลีกเลี่ยงการนั่ง
หรือนอนให้มากที่สุด ถ้ามุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงนิสัย แก้ไขพฤติกรรมของตน สี่ ต้องใช้สีดูแล้ว
สดใส สว่างไสว เช่น สีทอง สีเหลือง สีขาว

โมหะจริต มีกัมมัญฐานที่เป็นที่สบายคือ อานาปานสติกัมมัญฐาน การระลึกรู้ลมหายใจ
เข้าออก

วิตกจริต ได้แก่ผู้มีอุปนิสัยจำเจซ้ำซาก ไปในความคิด สับสน ฟุ้งซ่าน จับจด เหม่อลอย
ขาดสติ ขี้ลืมบ่อยๆ ทำพุดคิดมักจะผิดๆ พลาดๆ ไม่ค่อยรู้สึกตัว ความนึกคิดไม่ค่อยปะติดปะต่อ
ไม่อยู่กับร่องกับรอย อารมณ์แปรปรวนได้ง่าย ไม่มีความรับผิดชอบ ชีวิตจะหนักไปในอดีต 4 คือ
ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะไม่ชอบ ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว เป็นผู้ที่นอนไม่ค่อย
หลับถ้าหลับก็หลับไม่ค่อยสนิท จะฝันร้ายเป็นประจำ ระบบย่อยอาหารและขับถ่ายของเสียใน
ร่างกาย มักไม่ค่อยปกติ มีชีวิตที่ไม่ค่อยเป็นสุข

วิธีแก้ไข ต้องพยายามเลือกอยู่ในสังคมที่สุข สงบ อบอวล แวดล้อมไปด้วยกลิ่นไอของ
ธรรมชาติ เพื่อให้ธรรมชาติได้ช่วยบำบัดเครื่องอุปโภคบริโภคทั้ง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ต้องไม่
วิจิตรพิสดาร มีรูปลักษณะที่เรียบง่าย พอเหมาะแก่การใช้สอย กลิ่นต้องไม่รุนแรง รสอาหารไม่จัดหนัก
ฟังเสียงเพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย ต้องไม่เป็นเสียงที่ทำให้คิดมากนึก สัมผัสต่างๆ ต้องบางเบา
สบาย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีเฉพาะสิ่งที่จำเป็นกับชีวิตเท่านั้น เพราะถ้าขืนมีเอาไว้มากๆ ก็จะทำให้คิดวิตก
กังวลมากเรื่องอีก รวมความก็คือการแก้วิตกจริต ต้องแก้ด้วยค่าของความเป็นกลาง

อิริยาบถ ที่สบายของผู้มีวิตกจริต ต้องเป็นอิริยาบถเพื่อความผ่อนคลายเท่านั้น จะเป็น
ยืน เดิน นั่ง นอนก็ได้ แต่ต้องไม่เกิดกังวลวิตก สี่ ที่สบายแก่วิตกจริต คือ สีสะอาด เบบาง ดูแล้ว

สบายตา เช่น สีน้ำทะเล สีตองอ่อน สีเขียวอ่อนๆ

วิตกจริต ให้เจริญภูตกถิณ 4 คือ กถิณดิน กถิณน้ำ กถิณลม กถิณไฟ และอรูปรกัมมัญฐาน 4 คือ อากาสนัญญาตนะ พิจารณาว่าอาการอันหาที่สุดไม่ได้เป็นอารมณ์ วิญญาณัญญาตนะ พิจารณาวิญญาณอันหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ อากิญจัญญาตนะ พิจารณาความไม่มีตัวตน ไม่มีอะไรเป็นอารมณ์ เนวสัญญานาสัญญาตนะ พิจารณาภาวะมีสัญญาก็มีใช้ ไม่มีสัญญาก็มีใช้ เป็นอารมณ์ กัมมัญฐานเป็นที่สบายและเหมาะแก่จิตทั้งปวง ได้แก่ อรูปรกัมมัญฐาน 4 (แต่ต้องเจริญกัมมัญฐานกองอื่นมาก่อน) จึงมาเจริญอรูปรกัมมัญฐาน เช่น รูปฌาน 4 อากาสนัญญาตนะ วิญญาณัญญาตนะ อากิญจัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญาตนะ ภูตกถิณ 4 กถิณดิน คือเครื่องจูงใจ ผูกใจเอาไว้ในอารมณ์เดียว คือดินที่เพ่ง กถิณน้ำ คือเครื่องจูงใจ ผูกใจเอาไว้ในอารมณ์เดียว คือน้ำที่เพ่ง กถิณลม คือเครื่องจูงใจ ผูกใจเอาไว้ในอารมณ์เดียว คือลมที่เพ่ง กถิณไฟ คือเครื่องจูงใจ ผูกใจเอาไว้ในอารมณ์เดียว คือไฟที่เพ่ง

ศรัทธาจริต หมายถึง ผู้มีอุปนิสัยจำใจเข้าหาก ในทางหลงมงาย เชื่อง่าย มีอุปาทาน คือ ความยึดถือมาก ไครมาพูด มาบอก มาชวนอะไรที่ตรงใจ ถูกใจ พอใจ ชอบใจ ก็จะหลงเชื่อเขาไปหมด เป็นบุคคลที่ด้อยทางปัญญา ไม่ค่อยมีความคิดไตร่ตรองใคร่ครวญ ไม่ละเอียดอ่อนขาดความเป็นตัวของตัวเอง เมื่อเชื่อหรือศรัทธาที่จะทำอะไรแล้ว จะทำอย่างหัวปักหัวปำ คุดคล้ายคนขยัน แต่ขยันไปในทางที่ไม่ค่อยฉลาด ดูเหมือนจะเป็นคนจริงจัง แต่เป็นความจริงจังในความหลง ถ้าจะมีระเบียบวินัย ก็เป็นระเบียบวินัยที่เป็นไปในความเชื่อผิดๆ ไม่ใคร่พิเคราะห์ พิสูจน์ทราบกับเขานัก ไม่ค่อยมีความคิดเป็นของตัวเอง ถ้าเผอิญคิดได้ ก็เป็นความคิดที่ไม่แยบคาย เป็นความคิดที่ไม่ทำลายปัญหา แต่กลับเป็นความคิดที่อาจก่อให้เกิดปัญหาเสียด้วยซ้ำ

วิธีแก้ไข ต้องพยายามอยู่ในสังคมของคนที่มีปัญญา คบหาผู้คนที่เขามีความจริงใจ มีน้ำใจที่จะนำ วิธีคิด วิธีงาน วิธีชีวิต วิธีจิต ที่เป็นวิถีพุทธะ คือ รู้ต้นและเบิก-บานให้กับเรา เครื่องอุปโภคบริโภค ควรเลือกรูป รส กลิ่น สี ที่สดใสสวยงาม ละเอียดอ่อน ประณีตบรรจง หอมหวาน กลมกล่อม และเป็นระเบียบเรียบร้อย

อิริยาบถ ที่ควรแก่ผู้มีศรัทธาจริต ก็คือ อิริยาบถนั่ง หรือนอนมากกว่ายืนและเดิน สีที่เหมาะสมได้แก่ สีขาวสดใส สีฟ้าอ่อน สีครีม หรือจะเป็นโทนสีที่สว่าง สีใดสีหนึ่งก็ได้

ศรัทธาจริต กัมมัญฐานที่เป็นที่สบาย ได้แก่ อนุสติ 6 พุทธาอนุสติ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ ธรรมาอนุสติ ระลึกถึงคุณพระธรรมเป็นอารมณ์ สังฆาอนุสติ ระลึกถึงคุณพระสงฆ์เป็นอารมณ์ สีลาอนุสติ ระลึกถึงคุณแห่งศีล วิธรรกาศีล อานิสงส์แห่งศีลเป็นอารมณ์ จาคาอนุสติ ระลึกถึงการให้ปัน บริจาค เสียสละด้วยจิตเมตตา เทวตานุสติ ระลึกถึงคุณธรรมของ

อาหารปฏิภูลศึกษา พิจารณาถึงความปฏิภูลในอาหาร พิจารณาถึงความน่ารังเกียจ โดยการบริโภค โดยที่เกิดของอาหาร โดยอาการของอาหาร โดยการสะสม คั่งค้างอยู่นานของอาหารนั้น จตุธาตุกัมมัฏฐาน พิจารณาให้เห็นชัดด้วยสติปัญญา ว่ากายนี้จริงๆ แล้วประกอบไปด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ

อนุสร จันทพันธ์ และบุญชัย โกศลธนากุล (2546) ให้ความหมายของ จริต 6 ศาสตร์ ในการอ่านใจคนไว้ว่าความสามารถในการรู้จักนิสัยของตนเอง เข้าใจนิสัยของผู้อื่นจะช่วยให้เรา หลุดพ้นจากวังวนของความสับสนและความเข้าใจผิดทั้งปวง เราจะเลิกทะเลาะกันและเลิกนิสัย ยึดเยื้อความคิดของเราให้คนอื่น คิด พุด และทำเหมือนกับเรา เพราะเรารู้ว่าคนแต่ละจริตจะมี รูปแบบความคิดและการกระทำที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เราจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยความรักและความเข้าใจ เปิดมุมมองใหม่แก่ชีวิตให้แสงสว่างแห่งความรู้และความเข้าใจ นำทางไปสู่ ความถูกต้องและเบิกบาน

ราคะจริต คือสภาวะจิตที่หลงติดอยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสจนเป็นอารมณ์

โทสะจริต หรือสภาวะจิตที่โกรธง่าย ฉุนเฉียวง่าย

โมหะจริต หรือจิตที่มักอยู่ในสภาพง่วงเหงาหาวนอน หรือซึมเศร้าเป็นอาจิม

วิตกจริต หรือสภาวะจิตที่กังวล สับสนและวุ่นวาย ฟุ้งซ่าน

ศรัทธาจริต คือสภาวะจิตที่มีปรัชญาหรือหลักการของตนเอง และพยายามผลักดันให้ตัวเองและผู้อื่นบรรลุถึงจุดหมายนั้น

พุทธิจริต คือสภาวะจิตที่เน้นการใช้ปัญญาในการไตร่ตรอง คิดหาเหตุผลมาแก้ปัญหาต่างๆในชีวิตทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงาน รวมทั้ง มีความสนใจเรื่องการยกระดับและพัฒนาจิตวิญญาณ

สรุปว่า จริตทั้ง 6 นี้ เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในกายของคนทุกคน ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีจริตชนิดไหนมากกว่า การที่จะรู้ว่าจริตชนิดไหนมีจำเริญเข้าหากในตัวเรา ต้องหันกลับมาดู ค้นหาตัวเอง ทำความรู้จักตัวเอง เข้าใจตัวเอง แจ่มแจ้งในตัวเอง แล้วจะบอกกับตัวเองได้ว่า ในตัวมีสิ่งใดที่ดีและไม่ดีอย่างไร ควรแก้ไขปรับปรุงส่วนใดบ้าง

2.2 วรรณคดี และวรรณกรรม

วรรณคดี และวรรณกรรมเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสารเรื่องราวให้เข้าใจ ระหว่างมนุษย์ ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดค้น และสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมาย เรื่องราวต่างๆ ภาษาที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารได้แก่

ภาษาพูด โดยการใช้เสียง

ภาษาเขียน โดยการใช้ตัวอักษร ตัวเลข สัญลักษณ์ และภาพ

ภาษาท่าทาง โดยการใช้กิริยาท่าทาง หรือประกอบวัสดูอย่างอื่น

ความงามหรือศิลปะในการใช้ภาษาขึ้นอยู่กับ การใช้ภาษาให้ถูกต้อง ชัดเจนและเหมาะสมกับเวลา โอกาส และบุคคล นอกจากนี้ภาษายังสามารถปรุงแต่งให้เกิดความเหมาะสมไพเราะ สวยงามได้ ประเทศไทยมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน นอกจากนี้ ยังมี ความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาได้อย่างไพเราะ ถือเป็นความงามของการใช้ภาษาจากการแต่งโคลง กลอน คำประพันธ์ ร้อยแก้วต่างๆ

วรรณคดี และวรรณกรรม มีความหมายคล้ายกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง หากพิจารณาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539:754) วรรณกรรม หมายถึง งานหนังสือ งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิดไม่ว่าแสดงออกมาโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร ส่วนวรรณคดี หมายถึง หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี

สำหรับ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2514:58-133) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ และความแตกต่างระหว่างวรรณคดี และวรรณกรรมไว้ว่า วรรณคดี และวรรณกรรม ถือเป็นศิลปกรรมชนิดหนึ่ง มีถ้อยคำในภาษาที่พูดและเขียน เป็นวัสดูเช่นเดียวกับเส้นและสี เป็นวัสดูของจิตรกรรม และเสียงเป็นวัสดูของดนตรี นอกจากวัสดูดังได้กล่าวมาแล้ว ศิลปกรรมทั้งหลาย มีความคิดและเรื่องราวเป็นเนื้อหา การประกอบศิลปกรรมเป็นสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ศิลปกรรมเป็นเครื่องสื่อความหมาย หรือสื่อสาร ผู้ประกอบความคิดมีเรื่องราวที่จะสื่อให้แก่ผู้อื่น ความคิดและเรื่องราวเป็นสาร แต่ในบางครั้งผู้ประกอบอาจใช้พยางค์ หรือวรรค หรือแต่งทำนองดนตรีไว้เพื่อสื่อแก่ตนเอง ในกาลเวลาต่อไป เพื่อกันความหลงลืม ดังนั้นก็อาจมีได้ วรรณคดีจะจำกัดใช้สำหรับวรรณกรรมที่ได้รับความยกย่องแล้วจากกลุ่มคนที่ได้รับความนับถือจากคนหมู่มากอีกต่อหนึ่ง เช่น เรื่องลิลิตพระลอ พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ เป็นต้น คำว่า วรรณกรรม จะใช้สำหรับหนังสือหรือเอกสารที่ได้ประกอบขึ้นมีลักษณะเป็นศิลปกรรมในฐานะที่มี รูปแบบ มีวัสดูและเนื้อหาประกอบขึ้นด้วยความพยายามที่จะสื่อสารด้วยประการหนึ่ง วรรณคดีมีคุณค่าทางความรู้ประการหนึ่ง กับคุณค่าทางสัมผัส หรือ รูป รส กลิ่น เสียง อีกประการหนึ่ง สัมผัสของผู้รู้วรรณคดีเป็นสัมผัสประณีต สัมผัสด้วยแสงจันทร์ ด้วยเมฆหมอก ด้วยเสียงจกจั่นเรไร จากถ้อยคำที่มีความหมายหนักหรือเบา ตื่นหรือลึก เป็นคำตรงหรือเปรียบเทียบ จากจังหวะ จากโวหารการบรรยายและพรรณนา สัมผัสนำมาซึ่งอิฏฐารมณ์ และอนิฏฐารมณ์ ถ้าโกรธก็โกรธอย่างแสบร้อน ถ้ายินดีก็รื่นรมย์ซาบซ่าน

ถ้าริษยาก็รู้มรณาบิบัติ ถ้าเสียคาก็เหมือนถูกแหะเอาดวงใจไป ถ้าทุกข์ก็ระทมขมขื่น ถ้ารักก็เหมือนจมลงในห้วงทะเลลึก เป็นสัมผัสที่ลึกซึ้งและรุนแรง ถ้าวรรณกรรมใดไม่ทำให้เกิดสัมผัสและอารมณ์ดังกล่าว วรรณกรรมนั้นก็จะไม่จับใจผู้อ่าน และมักไม่ได้รับความยกย่องเรียกว่าเป็นวรรณคดี การที่จะพิจารณาว่า หนังสือเรื่องใดจะเป็นวรรณคดีหรือไม่นั้น ไม่ใช่งานง่ายเลย โดยมากจะหาคนที่เห็นพ้องต้องกันไม่ค่อยได้นอกจากเวลาจะล่วงไปมากและหนังสือนั้นอยู่คงทน พิสูจน์ตัวเองว่าเป็นหนังสือที่คนอ่านไม่ยากให้สูญไปจากความจริง ประสงค์จะให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้รักษาไว้ แม้กระนั้นจะตัดสินว่าหนังสือเป็นวรรณคดีเพราะเหตุเท่านั้นก็ยังไม่ได้ เพราะเราอาจประสงค์จะรักษาวรรณกรรมเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรืองานเขียนชิ้นหนึ่งชิ้นใด หรือชุดใดไว้ ด้วยเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า หนังสือราชกิจจานุเบกษา เราย่อมอยากให้มีการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีทุกฉบับ เพราะประโยชน์แก่คนรุ่นหลังนั้นจะใหญ่หลวง จะเป็นเอกสารสำหรับค้นคว้ากฎหมาย ค้นคว้าภาษากฎหมาย และเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง เป็นกระจุกบานใหญ่ส่องให้ดูชีวิตของไทยได้หลายด้าน แต่ราชกิจจานุเบกษาก็คงไม่มีผู้ใดนับว่าเป็นวรรณคดี ในความหมายที่พิจารณานี้ เรามีทางตั้งเกณฑ์อีกทางหนึ่ง ซึ่งอาจรัดกุมกว่าอีกเล็กน้อย คือ วรรณกรรมใดเราใคร่เก็บรักษาไว้เป็นมรดกตกทอดถึงคนรุ่นหลัง เพื่อหวังประโยชน์ทางวรรณศิลป์วรรณกรรมนั้นจึงเข้าข่ายของวรรณคดี

2.2.1 ความหมายของวรรณคดี

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2504:1) อธิบายลักษณะของวรรณคดีว่า หมายถึงบทประพันธ์ที่รัดตรงใจผู้อ่าน ปลูกมโนคติ (Imagination) ทำให้ผลิตเพลลินและเกิดอารมณ์ต่างๆ ละม้ายคล้ายคลึงกับอารมณ์ของผู้ประพันธ์ วรรณคดีอาจสอนใจเราได้ทางอ้อม แต่ไม่ใช่หนังสือเทศน์ และอาจเปิดหูเปิดตาเรา โดยให้เราได้เห็นชีวิตและแง่มุมของชีวิตแปลกๆ ต่างๆ

สิทธา พินิจภูวดล และคณะ (2524:1) อธิบายความหมายของวรรณคดี หมายถึงหนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Literature หนังสือที่แต่งดีได้แก่บทประพันธ์ทุกชนิดที่ผู้แต่ง มีวิธีเขียนที่ดีมีศิลปะ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน สร้างความสนุกเพลิดเพลิน ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง เราให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจไปตามความรู้สึก บางครั้งผู้แต่งจะสอดแทรกความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ ลงในงานของเขา แต่มิได้หมายความว่าผู้แต่งมุ่งให้ความรู้หรือมุ่งสอนปรัชญา ศีลธรรม หรือเรื่องของชีวิต วรรณคดีเป็นที่รวมความรู้สึกนึกคิด ความรอบรู้ ความฉลาดและสติปัญญาอันลึกซึ้ง คนที่อ่านวรรณคดีก็จะได้ถ่ายทอดความฉลาดรอบรู้ไว้ด้วยมากบ้างน้อยบ้าง

2.2.2 ประเภทของวรรณคดี

เสนาีย์ วิจารณ์วรรณคดี (2544:2-5) วรรณคดีแบ่งออกเป็นหลายประเภท ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งวรรณคดีสโมสรในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กำหนดประเภทของวรรณคดีไว้ดังนี้

1) กวีนิพนธ์ คือ เรื่องที่แต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดต่างๆ มีโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น

2) ละครไทย คือ เรื่องที่แต่งเป็นกลอนแปดเพื่อการแสดง มีการกำหนดหน้าพาทย์ คือ เพลงประเภทที่ใช้บรรเลงในการแสดงกิริยาอาการของตัวโจน ละคร เป็นต้น

3) นิทาน คือ เรื่องราวที่แต่งเป็นร้อยแก้ว

4) ละครพูด คือ เรื่องราวที่เขียนขึ้นเพื่อใช้แสดงบนเวที

5) อธิบาย (essay หรือ pamphlet) คือ เรื่องที่แสดงด้วยศิลปวิทยา หรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ไม่ใช่ตำราหรือแบบเรียนหรือความเรียงเรื่องโบราณคดี เช่น พงสาวดาร เป็นต้น

การแบ่งประเภทวรรณคดีตามหลักเกณฑ์อื่นๆ มีการแบ่งประเภทวรรณคดีตามเกณฑ์ที่หลากหลายแตกต่างกันไปเป็นอันมาก เช่น

1) แบ่งตามความมุ่งหมายที่แต่ง จำแนกเป็น

- วรรณคดีบริสุทธิ์หรือบันเทิงคดี คือ หนังสือที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์มากกว่าคุณค่าทางสังคม หรือมุ่งให้ความสนุกเพลิดเพลินและความสะเทือนอารมณ์โดยตรง แต่ก็แฝงความจริงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วย

- วรรณคดีประยุกต์หรือสารคดี คือ หนังสือที่มีคุณค่าทางสังคมมากกว่าคุณค่าทางวรรณศิลป์ หรือมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริงในสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับสภาพสังคมทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมเป็นประการสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็ใช้กลวิธีการเรียงที่ก่อให้เกิดความแจ่มแจ้งชวนอ่านเป็นผลพลอยได้ไปด้วย

2) แบ่งตามลักษณะที่แต่ง จำแนกเป็น

- ร้อยแก้ว คือ ความเรียงที่ใช้ภาษาพูดตามธรรมดา มีความสละสลวยไพเราะ เหมาะสมด้วยเสียงและความหมาย

- ร้อยกรอง คือ ข้อความที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติของคำประพันธ์แต่ละชนิด กล่าวคือ กำหนดคณณะ ได้แก่ จำนวนคำและจำนวนวรรคของแต่ละบท และลักษณะบังคับ ได้แก่ กำหนดสัมผัสคำเอก คำโท ลหุ และครุ ร้อยกรอง อาจเรียกว่า คำประพันธ์ กาพย์กลอน หรือ กวีนิพนธ์ ก็ได้ นิยมแต่งเป็นกลอน โคลง ร่าย กาพย์ และฉันท์

3) แบ่งตามวิธีจดบันทึก จำแนกเป็น

- วรรณคดีลายลักษณ์ คือ วรรณคดีที่บันทึกไว้เป็นหนังสือ อาจเป็นตัวจารึก ตัวเขียน หรือตัวพิมพ์ก็ได้

- วรรณคดีมุขปาฐะ คือ วรรณคดีที่บอกเล่าจดจำสืบต่อกันมา ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นหนังสือ เช่น เพลงพื้นเมือง บทเห่กล่อม นิทาน ปริศนาคำทาย บทร้องประกอบการเล่นของเด็ก

4) แบ่งตามชนิดของคำประพันธ์ จำแนกเป็น

- คำกลอน อาจใช้กลอนสุภาพ กลอนหก กลอนเพลง กลอนกลบท

- คำโคลง ใช้โคลงสี่สุภาพ หรือ โคลงสี่ดั้น

- คำกาพย์ ใช้กาพย์ยานี กาพย์ฉบัง และกาพย์สุรางคนางค์

- คำฉันท์ ใช้ฉันท์และกาพย์

- ลิลิต ใช้โคลงและร่าย มีการส่งสัมผัสระหว่างบท

- กาพย์ห่อโคลง ใช้โคลงสี่สุภาพและกาพย์ยานีแต่งสลับกันอย่างละบท โดยโคลงและกาพย์คู่หนึ่งๆ มีใจความอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

- กาพย์เห่ ใช้โคลงสี่สุภาพหนึ่งบทนำ แล้วขยายความด้วยกาพย์ยานีหลายๆ บท

- ร่ายยาว ใช้ร่ายยาว

5) แบ่งตามลักษณะของเนื้อเรื่อง จำแนกเป็น

- นิราศ คือ เรื่องราวที่พรรณนาถึงการจากกัน หรือจากที่อยู่ไปในที่ต่างๆ นิยมแต่งเป็นกลอนหรือกาพย์

- เพลงยาว คือ หนังสือหรือจดหมายถึงคู่รัก แสดงข้อความรักหรือตัดพ้อ นิยมแต่งเป็นกลอน

- บทละคร คือ หนังสือที่ใช้เป็นบทสำหรับเล่นละคร อาจเป็นละครที่ตัวแสดงแต่งเครื่อง มีร้อง มีรำ หรือทำเพลง เช่น ละครรำ ละครร้อง แต่งด้วยกลอนบทละคร และละครที่ไม่แต่งเครื่อง และมีแต่พูดอย่างเดียว เช่น ละครพูด มักแต่งด้วยร้อยแก้ว

- บทพากย์ คือ คำกล่าวเรื่องราวเป็นทำนองสำหรับแสดง โขนหรือหนังใหญ่ นิยมแต่งด้วยกาพย์ยานี หรือกาพย์ฉบัง

- บทขับร้อง คือ ข้อความที่ใช้สำหรับขับร้องเป็นทำนองต่างๆ เช่น เอกสร้อย คือ ข้อความเดิมใช้สำหรับขับร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง ต่อมาใช้แสดงความคิดเห็นทั่วไป นิยมแต่งด้วยกลอนคอกสร้อย สักวา คือ ข้อความใช้ขับร้องโต้ตอบกันเป็นทำนอง แต่งด้วยกลอนสักวา เพลง คือ ข้อความสำหรับขับร้องเป็นทำนอง เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม เพลงสากล นิยมแต่งเป็นกลอน

- นิทาน นิยาย คือ เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา อาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง ซึ่งนิยมแต่งเป็นกลอน

- สุภาษิต คือ ข้อความที่สืบต่อกันมาช้านาน มีความหมายเป็นคติสอนใจ นิยมแต่งให้คล้องจองกันหรือแต่งเป็นคำประพันธ์ชนิดต่างๆ

การแบ่งประเภทวรรณคดีตามลักษณะของเนื้อเรื่อง อาจแบ่งเป็นประเภทคำสอนหรือศาสนา ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี สดุดีหรือยกย่องเกียรติ การแสดง ล้อเลียนหรือยั่วล้อ

2.2.3 ความคาบเกี่ยวระหว่างประเภทของวรรณคดี

เสนีย์ วิลาวรรณ (2544:5) อธิบายความคาบเกี่ยวระหว่างประเภทของวรรณคดีไว้ว่าการแบ่งวรรณคดีออกเป็นประเภทต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว มีลักษณะ ไม่ชัดเจนและไม่เป็นเอกเทศ บางประเภทมีลักษณะคาบเกี่ยวกัน เช่น วรรณคดีประยุกต์หรือสารคดี ส่วนมากเป็นร้อยแก้ว แต่ที่แต่งเป็นร้อยกรองก็มีไม่น้อย เช่น โองการแข่งน้ำพิพัฒน์สัตยา ลิลิตยวนพ่าย โคลงพาลีสอนน้องโคลงทศรถสอนพระราม โคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์วัดป่าโมก เป็นต้น

ร้อยแก้วที่เป็นวรรณคดีประยุกต์หรือสารคดีอาจมีรูปแบบต่างๆ เช่น ความเรียง บทความ บันทึกรายการ จดหมายเหตุ พงศาวดาร เทศนา ร้อยแก้วที่เป็นบันเทิงคดี เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย บทละครพูด นิทาน นิยาย เป็นต้น

ร้อยกรองส่วนมากเป็นวรรณคดีบริสุทธิ์หรือบันเทิงคดี เช่น นิราศ บทละครรำ บทพากย์ นิทาน คำกลอน ดอกสร้อย สักวา เสภา เพลงยาว ร้อยกรองอาจเป็นวรรณคดีประยุกต์หรือสารคดีก็ได้ วรรณคดีที่แย่งประเภทโดยคำนึงถึงเนื้อหาเป็นสำคัญ เช่น วรรณคดีประเภทคำสอนหรือศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือธรรมเนียมประเพณี ตามที่กล่าวมาแล้วล้วนเข้าลักษณะวรรณคดีประยุกต์หรือสารคดี ส่วนวรรณคดีประเภทการแสดง ล้อเลียนหรือยั่วล้อมีลักษณะเป็นวรรณคดีบริสุทธิ์หรือบันเทิงคดี

วรรณคดีหลายลักษณะอาจเป็นทั้งวรรณคดีบริสุทธิ์ วรรณคดีประยุกต์ วรรณคดีร้อยกรองหรือวรรณคดีร้อยแก้ว ส่วนวรรณคดีมุขปาฐะอาจมีลักษณะของวรรณคดีร้อยกรอง วรรณคดีร้อยแก้ว หรือวรรณคดีบริสุทธิ์ก็ได้

2.2.4 คุณค่าของการศึกษาวรรณคดี

สนิท ตั้งทวี (2528:242-244) ได้จำแนกคุณค่าจากการศึกษาวรรณคดีออกเป็นข้อๆ ดังนี้

1) ให้ความรู้ทางด้านภาษา วรรณคดีให้ความรู้และความเพิ่มพูนทางด้านภาษา เพราะภาษาจาวรรณคดีย่อมใช้คำ หรือข้อความที่วิจิตรเลือกมาอย่างดีแล้วและเป็นภาษาที่ใช้พูดจากันอยู่

ในสมัยที่แต่งวรรณคดีนั้นๆผู้อ่านจึงสามารถศึกษาศัพท์ถ้อยคำสำนวนภาษาจากวรรณคดีเรื่องนั้นได้

2) ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์วรรณคดี ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่แสดงออกในทางวรรณศิลป์เท่านั้น แต่วรรณคดีจะต้องอาศัยสถานที่ เหตุการณ์ หรือตำนานต่างๆในสมัยนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอด ผู้อ่านจึงได้รับความรู้จากเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง

3) ให้เข้าใจวัฒนธรรม วรรณคดีมีหน้าที่อยู่อย่างหนึ่งคือ การสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและความนิยมของคนในชาติ ซึ่งแตกต่างกันตามยุคตามสมัย จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในวรรณคดี

4) ให้คุณค่าทางอารมณ์ วรรณคดีเป็นเครื่องขัดเกลาอัธยาศัย และกล่อมเกลารมณ์ให้คลายความกังวล และความหมกมุ่น ให้จิตใจรู้จักคุณค่าความงามของธรรมชาติ ความดี ความงามและความจริง

5) ให้คุณค่าทางปัญญา เรื่องราวที่ปรากฏในวรรณคดีไทยแทบทุกเรื่องถ้ารู้จักตั้งสังขารชกนำมาใช้ก็จะเกิดประโยชน์ทางความรู้ ความคิด ก่อให้เกิดสติปัญญาทำให้เป็นผู้มีใจสูงขึ้น

6) ให้คุณค่าทางด้านศีลธรรม วรรณคดีพุทธศาสนามุ่งที่จะสอนศีลธรรมแก่ผู้อ่านในทางอ้อมแนะแนวทางปฏิบัติให้บรรลุถึงคุณงามความดีเพื่อจะได้นำสันติสุขมาสู่ผู้ปฏิบัติ

7) ให้คุณค่าทางการสอนใจ วรรณคดีไทยมีอยู่หลายเรื่องมีเนื้อหาในด้านการอบรมสั่งสอนอย่างเด่นชัด คำสอนเหล่านี้จะปรากฏให้เห็นในที่ต่างๆ คือ ถ้อยคำ หรือสำนวนของตัวละคร ลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นต้น

2.2.5 การวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงบุคลิกภาพ

การวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงบุคลิกภาพ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2529:21-22) กล่าวว่า เป็นการวิเคราะห์วรรณกรรม เพื่อเข้าใจบุคลิกภาพของตัวละคร เพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมตลอดจนสืบสาวต้นตอความเป็นมาของพฤติกรรมปัจจุบัน การวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงบุคลิกภาพเพิ่มทักษะความชำนาญในการ “อ่านคน” ให้ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นก็ให้ “บทเรียนชีวิต” แก่ผู้อ่านผู้วิเคราะห์วรรณกรรมอีกด้วย ฉะนั้นจึงเป็นการปลุกตนให้รู้จักชีวิตจิตใจของตนเองและผู้อื่นในระดับสูงขึ้นกว่าการอ่าน เพื่อความบันเทิงอารมณ์ธรรมดา ตัวอย่างการวิเคราะห์วรรณคดีแนวจิตวิทยา เช่น

ชลธิรา กัดคอยู่ (อ้างใน กุลวัชรีย์ ธีระกุล, 2540:37) ได้วิเคราะห์เรื่อง “อาการเพศของขุนแผน” สรุปว่า ขุนแผนซึ่งเป็นผู้มีพฤติกรรมก้าวร้าวานั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากสัญชาตญาณทางเพศ เช่น เมื่อขุนแผนเห็น “นางพินอนพลาถกลางดินดอน เจ้าขุนช้างหัวก่ล่อนเข้านอนเคียง”

ขุนแผนก็ “โคดแหวกเข้าแทรกกลาง ชกหัวขุนช้างที่กลางเกลี้ยง” ฉากการต่อสู้แสดงพฤติกรรม ก้าวร้าวดังกล่าว แม้จะเกิดขึ้นในหมู่เด็กแต่มิ่นัยชวนให้สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นเนื่องจากอารมณ์ทางเพศด้วย ภาพที่นางพินอนอยู่เคียงข้างขุนช้าง อาจทำให้ขุนแผนมีอารมณ์ทางเพศขึ้นอย่างฉับพลัน กระตุ้นให้ขุนแผนกระทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด ดังที่ขุนแผนชกขุนช้างเมื่อโตเป็นหนุ่มขุนแผนก็ยังคงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเช่นนี้อีกหลายครั้ง

ศรีเรือน แก้วกังวาน (อ้างใน กุลวัชรีย์ ธีระกุล, 2540:37) ได้วิเคราะห์ “เหมือนแพร” ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง “บ้านขนนก” โดยใช้ทฤษฎีจิตวิทยา สรุปได้ว่า เหมือนแพร มีบุคลิกภาพดังนี้คือ มีความหวาดกลัวสูง อ่อนไหวง่าย มีสัญชาตญาณมุ่งป้อนและมุ่งตาย เก็บกดความขมขื่น จริงจังกับชีวิต มองโลกในแง่ร้าย และอ้างว้างเดียวดาย จึงเป็นสาเหตุให้เหมือนแพรไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในโลกได้จึงฆ่าตัวตายในที่สุด

2.3 สุนทรียศาสตร์

2.3.1 ความหมายของสุนทรียศาสตร์

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2541:8) ได้กล่าวถึงความหมายของสุนทรียศาสตร์ไว้ว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ มักกล่าวในลักษณะเป็นปรัชญาหรือทฤษฎี ทั้งในเชิงจิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การวิจารณ์งานศิลปะ หรือแม้แต่เรื่องของรสนิยม

สุชาติ สุทธิ (2540:32) ได้กล่าวถึงความหมายของสุนทรียศาสตร์ไว้ว่า สุนทรียศาสตร์ เป็นความรู้ที่ว่าด้วยความงามที่มีการคิดเชิงเหตุผลอย่างเป็นระบบ มีการใช้ตรรก ปรัชญาหรือญาณวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจ หรือให้เกิดความเชื่อมั่นว่าความรู้ที่ได้มานั้นถูกต้อง เป็นวิธีการคิดสรรหาความรู้อย่างมีสมมติฐานหรือมีฐานความคิดที่ว่า ความงามนั้น ใช้องค์ความรู้อะไรเป็นเกณฑ์

2.3.2 ความเป็นมาของสุนทรียศาสตร์

สกนธ์ ภู่งามดี (2545:11-16) กล่าวถึงความเป็นมาของสุนทรียศาสตร์ คือ วิชาหนึ่งที่แยกออกมาจากวิชาคุณวิทยา โดยวิชาคุณวิทยา นับเป็นหนึ่งในสามวิชา ภายใต้วิชาปรัชญา วิชาสุนทรียศาสตร์ ประกอบด้วยศิลปะ 3 ประเภท คือ

โสตศิลป์ คือ ศิลปะที่สัมผัสรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางการฟัง โดยใช้หูรับรู้ความไพเราะ เช่น ศิลปะการร้องเพลงไทยเดิม ศิลปะการบรรเลงดนตรี เป็นต้น

โสตทัศนศิลป์ คือ ศิลปะที่สัมผัสรับรู้ได้ทั้งประสาทสัมผัสทางการฟังและการดู เช่น ศิลปะการฟ้อนรำ ศิลปะการแสดง โขน เป็นต้น

ทัศนศิลป์ คือ ศิลปะที่สัมผัสรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางการดู หรือรับรู้ความงาม หรือความรู้สึกด้านต่างๆ อันแฝงไว้ในผลงานด้วยตนเอง เช่น ผลงานสถาปัตยกรรม ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น

2.3.3 องค์ประกอบของการเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ

การเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ หมายถึง การเกิดประสบการณ์ทางความงามจากสิ่งที่พบเห็นของมนุษย์ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมนุษย์ผู้ได้รับประสบการณ์จะมีการรับรู้และประเมินคุณค่าความงามนั้นได้หรือไม่ เพียงใด จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ของมนุษย์ผู้นั้น เช่น เพศ วัย การศึกษาอาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา ยุคสมัย สิ่งแวดล้อม

มนุษย์มีประสาทสัมผัสที่สามารถดู ฟัง รู้รส ได้กลิ่น หรือรับรู้ได้จากกายสัมผัส เช่น ทัศนียภาพของสถานที่ท่องเที่ยว ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ สามารถทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย ประทับใจ แม้ว่าในบางครั้งไม่เข้าใจความหมายของสิ่งที่พบเห็น นั้นอาจไม่สำคัญเท่ากับการได้มองเห็นสิ่งนั้นแล้วเกิดความรู้สึกสบายใจ ในบางกรณีอาจเกิดความรู้สึกต่อสิ่งที่พบเห็นในทางลบ เช่น เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ โศกเศร้า ความรู้สึกดังกล่าวเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะแต่มีเงื่อนไขว่าสิ่งที่พบเห็นจนเกิดความรู้สึกในทางลบนั้น เป็นการแสดง เป็นเหตุการณ์สมมติ หรือเป็นเรื่องที่ไม่ใช่ชีวิตจริง แต่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น ผู้ชม หรือผู้ฟัง จนทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม ลักษณะเช่นนี้เรียกได้ว่าเป็นความรู้สึกในเชิงสุนทรียะแบบหนึ่ง

องค์ประกอบของการเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ มี 3 ประการคือ

1) **สุนทรียวัตถุ** คือ วัตถุหรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความงามอันเป็นสาเหตุของการเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะของมนุษย์ผู้รับรู้ความงาม สุนทรียวัตถุมี 2 ลักษณะ คือ

- **สุนทรียวัตถุที่เกิดเองตามธรรมชาติ** เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิ ทิวเขา เมฆบนท้องฟ้า แสงอาทิตย์ส่องผ่านกิ่งก้านของต้นไม้ พระจันทร์ ดวงดาว วัตถุลักษณะนี้มีความงามที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในรูปร่างรูปทรงของสุนทรียวัตถุนั้น

- **สุนทรียวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น** เช่น ประติมากรรมของมนุษย์ อาทิ แก้วคริสตัล ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ สุนทรียวัตถุลักษณะนี้ จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาบ้างแต่ไม่รวดเร็ว

จับพลันอย่างสุนทรียวัตถุที่เกิดเองตามธรรมชาติเว้นเสียแต่ว่ามนุษย์ผู้สร้างผลงานจะทำลายสิ่ง
นั้นเอง

2) **มนุษย์ผู้รับรู้** หมายถึง มนุษย์เราทุกคนที่ถูกแวดล้อมด้วยสิ่งต่างๆ ทั้งที่สวยงามและ
ไม่สวยงามตามแต่จะเกิดขึ้น การรับรู้ของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู
จมูก ลิ้น และกาย เมื่อประสาทสัมผัสหนึ่งๆ ได้รับการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมอันถือว่าเป็นสิ่งเร้า
ภายนอก ก็จะเกิดการรับรู้และนำไปสู่การเกิดความรู้สึกต่างๆ ที่มีต่อสุนทรียวัตถุ นั้น มนุษย์ผู้รับรู้
แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- **มนุษย์ผู้สร้างสุนทรียวัตถุ** หมายถึง มนุษย์ผู้สร้างผลงานที่ทำให้ผู้ชม หรือผู้พบเห็น
ผลงานเกิดความรู้สึกต่างๆ ทั้งนี้มนุษย์ผู้สร้างสุนทรียวัตถุ จะได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก
เช่น ความงามของทะเล ความน่าสลดใจจากสงคราม ฯลฯ แล้วทำให้ประสาทสัมผัสส่วนใดส่วน
หนึ่งหรือหลายส่วนเกิดการรับรู้และนำไปสู่การเกิดความรู้สึกต่อสิ่งเร้านั้น จนต้องถ่ายทอด
ความรู้สึกอันเกิดจากการรับรู้ นั้นเป็นสุนทรียวัตถุ ซึ่งอาจเป็นผลงานศิลปกรรมประเภทใดประเภท
หนึ่งก็ได้

- **มนุษย์ผู้ศึกษา สนใจ หรือผู้ให้การสนับสนุนสุนทรียวัตถุ** หมายถึง มนุษย์กลุ่มที่เป็น
ผู้ชม หรือผู้พบเห็นสุนทรียวัตถุแล้วเกิดการรับรู้ จนเกิดความรู้สึกต่อสุนทรียวัตถุ เช่น เมื่อประสาท
สัมผัสทางการมองเห็นและการได้ยินได้รับการกระตุ้นจากทิวทัศน์ของทุ่งหญ้าที่สวยงาม ก็อาจเกิด
ความรู้สึกสบายใจ มีความสุข ผ่อนคลาย และอาจกลับมาเที่ยวสถานที่นั้นอีกครั้ง ซึ่งหมายถึงการให้
การสนับสนุนสุนทรียวัตถุนั้น ในฐานะที่เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางจิตใจของตน นอกจากนี้งาน
ศิลปะ ก็เป็นสุนทรียวัตถุเช่นกัน บุคคลผู้หนึ่งได้ชมผลงานจิตรกรรมที่สะท้อนความคิดเรื่องความ
ไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งผลงานดังกล่าวอาจเป็นภาพที่ไม่เน้นความสวยงาม สบายตา แต่สามารถ
แฝงความรู้สึกนึกคิดของจิตรกรที่ต้องการกระตุ้นเตือนให้สังคมเห็นความสำคัญของความเท่าเทียม
กันและหากบุคคลผู้ชมงานสนใจเนื้อหาของผลงานดังกล่าว โดยใช้เวลาในการชมผลงานอย่าง
จดจ่อ หมายถึงบุคคลผู้นั้นให้การสนับสนุนสุนทรียวัตถุ การมองผ่าน รับฟัง หรือสัมผัสเพียงระยะ
สั้นๆ แต่สามารถเกิดการรับรู้และเกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสุนทรียวัตถุนั้น ก็ถือว่าเป็น
มนุษย์ผู้ศึกษา สนใจ ให้การสนับสนุนสุนทรียวัตถุเช่นกัน

3) **สุนทรียรส** หมายถึง ความรู้สึกของมนุษย์ผู้รับรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อพบเห็น ได้ยิน หรือ
สัมผัสจับต้องสุนทรียวัตถุ ทั้งนี้ สุนทรียวัตถุจะปรากฏให้เห็นอยู่เบื้องหน้าหรือไม่ก็ตาม เพียงแค่
กล่าวถึง หรือนึกถึงสุนทรียวัตถุนั้นแล้วยังเกิดความรู้สึกต่อสุนทรียวัตถุนั้น ก็ถือว่าเป็น
ประสบการณ์ทางสุนทรียะได้เช่นกัน อาทิ ภาพยนตร์ นวนิยาย ที่มีเนื้อหาสะเทือนใจ ตื่นเต้น ปลูก
จิตสำนึก เป็นต้น

2.3.4 ประโยชน์ของการศึกษาสุนทรียศาสตร์

ประโยชน์ของการศึกษาสุนทรียศาสตร์ ทำให้เข้าใจคุณค่าของความงามของสิ่งที่พบเห็นหรือที่ได้ยิน หรือที่ได้สัมผัสจับต้อง เมื่อเข้าใจในความงามนั้นแล้ว ย่อมใช้ความคิดมากขึ้น ทั้งนี้ หากเป็นมนุษย์ผู้รับรู้ที่ เป็นผู้สร้างสุนทรียวัตถุ ก็อาจคิดต่อไปว่าสิ่งที่เห็นซึ่งมีความงามนั้น ต้องนำมาเปิดเผยหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้รับรู้ในฐานะเพื่อนมนุษย์โดยผ่านสื่อที่เป็นงานศิลปะ ประเภทต่างๆ หรือหากเป็นมนุษย์ผู้รับรู้ที่เป็นผู้ศึกษา สนใจ หรือให้การสนับสนุน ก็อาจคิดต่อไปว่าผลงานที่มีความงามนั้น ใครเป็นผู้สร้างและสร้างด้วยเหตุใด หรือต้องการแฝงความรู้สึกใด เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้สร้างสุนทรียวัตถุ ก็จะทำหน้าที่นำเสนอความงามของสุนทรียวัตถุด้วยความเข้าใจในความงามอย่างแท้จริง และมนุษย์ผู้ศึกษา สนใจ หรือให้การสนับสนุน ก็จะได้ใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างสัมผัสกับความงามที่แท้จริง เช่นกัน

2.4 ทฤษฎีการรับรู้

2.4.1 ความเข้าใจในการรับรู้ศิลปะ

ประเสริฐ ศรีรัตน (2542:185) ได้กล่าวถึงการทำความเข้าใจในการใช้รูปแบบ หรือ สื่อวัสดุไว้ว่า ในการทำความเข้าใจอาจแยกคำถามหรือข้อสังเกตออกได้ ดังนี้ สิ่งแรกคือคำถามเกี่ยวกับรูปแบบด้วยการถ่ายทอดรูปแบบนั้น มีทั้งที่เป็นรูปธรรม กึ่งนามธรรม และที่เป็นนามธรรม ในกรณีรูปแบบที่เป็นรูปธรรม หรือกึ่งนามธรรม ผู้ดูยังพอจับใจความตีความหมายได้ว่าเป็นอะไร หมายถึงอะไร แต่ในกรณีที่เป็นรูปแบบนามธรรม อาจจะยากต่อการคาดเดาหรือตีความ ผู้ดูต้องได้รับการชี้แนะจากศิลปิน ถ้าไม่เคยมีพื้นฐานในการทำความเข้าใจกับผลงานรูปแบบนามธรรมมาก่อน ซึ่งศิลปินอาจจะอธิบายว่า เหตุที่สร้างออกมาในรูปแบบนี้เพราะอะไร หรืออาจเขียนเป็นคำอธิบายประกอบภาพให้ผู้ดูได้รับการชี้แนะแนวทางนำไปสู่การรับรู้และทำความเข้าใจ

ข้อต่อมาคือ สื่อวัสดุ ในกรณีที่ ไม่แสดงรูปแบบที่เหมือนจริงตามธรรมชาติ ศิลปินก็จะใช้วัสดุมาเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนความรู้สึกแทนรูป ซึ่งวัสดุที่ศิลปินนำมาแสดงย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามการกำหนดใช้ เช่น ความรักอาจแสดงออกด้วยสีแดง สีชมพู สีขาว สีม่วง และสีดำ นั่นคือ การใช้สีประเภทสี ความรักอาจใช้สีรูปดอกกุหลาบ รูปหัวใจ รูปกามเทพ นั่นคือการกำหนดรูปแบบแทนความรู้สึกที่ต่างกัน ดังนั้นการนำวัสดุใดๆ ก็ดี มาแทนค่าความรู้สึก เป็นสื่อสัญลักษณ์ สิ่งนั้นย่อมมีความหมายตามการกำหนด อยู่ในตัวของมันเอง ผู้ดูจะรับรู้ได้อย่างตรงตามความหมาย ย่อมต้องอาศัยการอธิบายชี้แจง แต่ถ้าไม่ได้รับการชี้แจงถึงความหมายของสื่อสัญลักษณ์ ผู้ดูอาจคาดเดาถึงความหมายเองได้ เช่น ความรักสีแดงหมายถึงความรักอย่างไร ความรักสีม่วงหมายถึงอย่างไร และความรักสีดำหมายถึงอย่างไร เป็นต้น

2.4.2 การรับรู้ทางการเห็น

ชาลนรงค์ พรุ่งโรจน์ (2548:22) ได้อธิบายเรื่องการรับรู้ทางการเห็น (Visual Perception) เป็นกระบวนการเห็นปรากฏการณ์ต่างๆ รอบตัวเราโดยเลือกสรรสิ่งที่เห็นมาเป็นข้อมูลของการรับรู้และป้อนข้อมูลที่เห็นสู่ระบบประสาท เพื่อตีความว่าสิ่งที่เห็นนั้นเป็นอะไรหรือหมายถึงอะไร การรับรู้ทางการเห็นจึงมีความหมายต่างจากการมองเห็นตามปกติ เพราะไม่ได้เพียงแต่สืตามองเท่านั้น แต่เป็นการมองไปที่จุดใดจุดหนึ่งอย่างมีความมุ่งหมายและ มองอย่างสร้างสรรค์ เช่น นักศึกษานั่งรถมามาวิทยาลัยทุกเช้า อาจมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามรายทางมากมาย แต่ถ้าให้แจกแจงรายละเอียดของสิ่งที่เห็น อาจจะไม่ตอบไม่ได้เพราะขาดกระบวนการรับรู้ทางการเห็น

หลักประการสำคัญในการรับรู้ทางการเห็น คือ เราเห็นทุกอย่างที่ปรากฏแต่ไม่สามารถรับรู้ทุกอย่างที่ปรากฏพร้อมกันได้ ดังภาพผลงานศิลปะชื่อ สองนัย (Ambiguous Mother-in-law ของศิลปินอีจี บอริง (E.G. Boring (McCarther & Gilbert: 1985) เมื่อเห็นภาพนี้ครั้งแรก การเห็นจะส่งข้อมูลว่าเป็นภาพหญิงสาวชุดดำเบือนหน้า ภายใต้อ้าคลุมศีรษะสีขาว และผ้าคลุมไหล่สีดำ แต่ถ้ามองด้วยความพิถีพิถันเพราะห้อยอีกครึ่งหนึ่งจะพบว่า เป็นรูปผู้หญิงแก่ สันจมูกโค้ง และคางแหลมยื่น

การรับรู้ทางการเห็น จึงเป็นตัวแปรสำคัญในการเรียนรู้ เป็นแหล่งที่มาสำคัญของข้อมูลในการเรียนรู้ของมนุษย์ การเรียนรู้ที่มีคุณภาพย่อมมาจากการรับรู้ที่มีคุณภาพ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความสามารถในการรับรู้ทาง การเห็นได้ละเอียดเพียงใดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์และศึกษางานศิลปะ การรับรู้ทางการเห็นมีความสำคัญควบคู่ไปกับการสร้างงานศิลปะอย่างแยกกันไม่ได้ เพราะการรับรู้ทางการเห็นถือเป็นประตูแรกเปิดรับแหล่งทรัพยากรเบื้องต้นในการเรียนรู้ สำหรับคัดสรรและปรับใช้เพื่อสร้างงานศิลปกรรม

การรับรู้ในเชิงศิลปะ โดยเฉพาะทางทัศนศิลป์หมายถึงเมื่อประสาทสัมผัสทางตาได้รับข้อมูลหรือมองเห็นรูปทรงที่เป็นสื่อศิลปะแล้ว จะต้องมีความพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่เห็นนั้น เป็นกระบวนการที่ลึกซึ้งกว่าการมองตามปกติ ทั้งยังมีการทำงานของสมองและระบบประสาทเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

การรับรู้ที่เป็นหลักพื้นฐาน คือ การรับรู้ทางตา หรือการมองเห็นนั้นสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนการรับรู้การเห็นงานศิลปะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นขั้นตอนและระดับของผลงานศิลปะไว้ 6 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง เห็นด้วยตาเป็นการเห็นขั้นธรรมดา สามัญ

ขั้นที่สอง เป็นการเห็นที่สูงกว่าระดับตา คือการมองเห็นด้วยตาภายใน หรือมโนจักขุ

ขั้นที่สาม การเห็นได้ด้วยความรู้สึกและอารมณ์

ขั้นที่สี่ เป็นการที่เห็นได้ด้วยความเข้าใจ

ขั้นที่ห้า เป็นตาที่เห็นด้วยปัญญา

ขั้นที่หก เป็นการเห็นขั้นสูงสุด คือที่เรียกว่า รู้แจ้งเห็นจริง

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งขั้นตอนการรับรู้ทางศิลปะหรือการตอบสนองทางสุนทรียะ
ที่ละเอียดขึ้น โดยจัดไว้เป็น 9 ลำดับ ดังนี้คือ

- 1) เห็นด้วยตา (Visual Perception)
- 2) เห็นด้วยความรู้สึก (Emotional Perception)
- 3) เห็นด้วยจินตนาการ (Imagination Perception)
- 4) เห็นด้วยความรู้ (Learning Perception)
- 5) เห็นด้วยความคิด (Thinking Perception)
- 6) เห็นด้วยสมาธิ (Meditation Perception)
- 7) เห็นด้วยปัญญา (Intellectual Perception)
- 8) เห็นด้วยจิตใจ (Spiritual Perception)
- 9) เห็นด้วยการรู้แจ้งเห็นจริง (Enlightenment Perception)

2.4.3 การรับรู้ทางสังคม

สถิติ นิชมญาติ (2524) อธิบายการรับรู้ทางสังคมว่า การรับรู้ทางสังคมเป็นสิ่งที่มิ
อิทธิพลต่อการแสดงออกของบุคคล การที่บุคคลจะรับรู้ถึงพฤติกรรมของบุคคลอื่น ได้ก็ด้วยวิธีการ
หลายอย่าง เช่น การสังเกตการกระทำของเขา ดูจากการพูดจา ท่าทีในการแสดงออก ฟังจากคำ
บอกเล่าจากคนรอบข้าง ทำให้เกิดการรับรู้ว่าเป็นคนอย่างไร มีความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์เช่นไร
เมื่อได้รู้สิ่งเหล่านั้นแล้วบุคคลมีการรับรู้ต่อผู้นั้นตามข้อมูลที่ได้มา ขณะเดียวกันเราสามารถพิจารณา
ตนเองได้จากผู้คนเหล่านี้ ด้วยการรับเอาถ้อยคำสำเนียงของผู้อื่นเข้าใจเป็นของตนเองสามารถพูดกับ
ตัวเราเองได้หากไม่มีคนภายนอกพูดกับเรา ดังนั้นด้วยการติดต่อกับผู้อื่นนี้เองที่สามารถทำให้บุคคล
ค้นพบตัวเอง

2.5 ทฤษฎีทางศิลปะกับการออกแบบ

การออกแบบขึ้นอยู่กับสุนทรียภาพของเส้น (Line) รูปร่างหรือรูปแบบ (Form)
สี (Color) แบบและวัสดุ (Pattern & Material) หากขาดความรู้สึกและค่านิยมเหล่านี้แล้ว

ผลิตผลทางศิลปะจะมีขึ้นไม่ได้เลย สักดา ประจวบศิลป (2540:12) ให้ความหมายของการออกแบบไว้ว่า การออกแบบนั้นจะเน้นหนักในการออกแบบลายเส้นเพื่อการค้า การสร้างสรรค์ผลงานจะต้องเรียบง่าย เน้นจุดสนใจ ผู้ออกแบบต้องเข้าใจในด้านของจิตวิทยาด้วย

2.5.1 หลักการออกแบบ

เส้น (Line)

เส้น คือ ร่องรอยที่เกิดจากเคลื่อนที่ของจุด หรือถ้าเรานำจุดมาวางเรียงต่อ ๆ กันไปก็จะเกิดเป็นเส้นขึ้น เส้นมีมิติเดียว คือ ความยาว ไม่มีความกว้าง ทำหน้าที่เป็นขอบเขตของที่ว่าง รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก สี ตลอดจนกลุ่มรูปทรงต่างๆ รวมทั้งเป็นแกนหรือโครงสร้างของรูปร่างรูปทรง

เส้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะทุกชนิด เส้นสามารถให้ความหมาย แสดงความรู้สึก และอารมณ์ได้ด้วยตัวเอง และด้วยการสร้างเป็นรูปทรงต่างๆ ขึ้น เส้นมี 2 ลักษณะ คือ เส้นตรง (Straight Line) และ เส้นโค้ง (Curve Line) เส้นทั้งสองชนิดนี้ เมื่อนำมาจัดวางในลักษณะต่าง ๆ กัน จะมีชื่อเรียกต่าง ๆ และให้ความหมาย ความรู้สึก ที่แตกต่างกันอีกด้วย



ภาพ 1.1 ลักษณะของเส้น

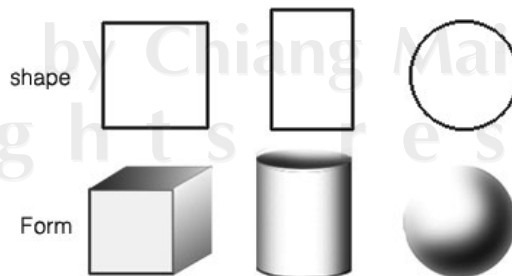
ลักษณะของเส้น

1) เส้นตั้ง หรือ เส้นดิ่ง ให้ความรู้สึกทางความสูง สง่า มั่นคง แข็งแรง หนักแน่น เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อตรง

- 2) เส้นนอน ให้ความรู้สึกทางความกว้าง สงบ ราบเรียบ นิ่ง ผ่อนคลาย
 - 3) เส้นเฉียง หรือ เส้นทแยงมุม ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว รวดเร็ว ไม่มั่นคง
 - 4) เส้นหยัก หรือ เส้นซิกแซก แบบฟันปลา ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหว อย่างเป็นจังหวะ มีระเบียบ ไม่ราบเรียบ น่ากลัว อันตราย ชัดแย้ง ความรุนแรง
 - 5) เส้นโค้ง แบบคลื่น ให้ความรู้สึก เคลื่อนไหวอย่างช้าๆ ลื่นไหล ต่อเนื่อง สุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล
 - 6) เส้นโค้งแบบก้นหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว คลื่นคลาย หรือเติบโตในทิศทางที่หมุนวนออกมา ถ้ามองเข้าไปจะเห็นพลังความเคลื่อนไหวที่ไม่สิ้นสุด
 - 7) เส้นโค้งวงแคบ ให้ความรู้สึกถึงพลังความเคลื่อนไหวที่รุนแรง การเปลี่ยนทิศทางที่รวดเร็ว ไม่หยุดนิ่ง
 - 8) เส้นประ ให้ความรู้สึกที่ไม่ต่อเนื่อง ขาด หาย ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความเครียด
- ความสำคัญของเส้น**
- 1) ใช้ในการแบ่งที่ว่างออกเป็นส่วนๆ
 - 2) กำหนดขอบเขตของที่ว่าง หมายถึง ทำให้เกิดเป็นรูปร่าง (Shape) ขึ้นมา
 - 3) กำหนดเส้นรอบนอกของรูปทรง ทำให้มองเห็นรูปทรง (Form) ชัดขึ้น
 - 4) ทำหน้าที่เป็นน้ำหนักอ่อนแก่ ของแสดงและเงา หมายถึง การแรเงาด้วยเส้น
 - 5) ให้ความรู้สึกด้วยการเป็นแกนหรือโครงสร้างของรูป และโครงสร้างของภาพ

รูปร่างและรูปทรง Shape & Form

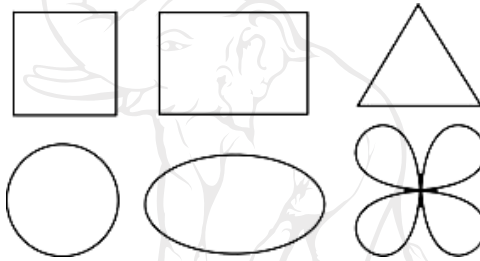
รูปร่าง (Shape) คือ รูปแบน ๆ มี 2 มิติ มีความกว้าง กับความยาวไม่มีความหนาเกิดจากเส้นรอบนอกที่แสดงพื้นที่ขอบเขตของรูปต่างๆ เช่น รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม หรือ รูปอิสระ แสดงเนื้อที่ของผิวที่เป็นระนาบมากกว่าแสดงปริมาตรหรือมวล



ภาพ 1.2 รูปร่างและรูปทรง

รูปทรง (Form) คือ รูปที่ลักษณะเป็น 3 มิติ โดยนอกจากจะแสดงความกว้าง ความยาว ความลึก หรือความหนาแน่นด้วย เช่น รูปทรงกลม ทรงสามเหลี่ยม ทรงกระบอก เป็นต้น ให้ความรู้สึกมีปริมาตร ความหนาแน่นมีมวลสารที่เกิดจากการใช้ คำนวณน้ำหนักหรือการจัดองค์ประกอบของรูปทรงหลายรูปรวมกัน

รูปเรขาคณิต (Geometric Form) มีรูปที่แน่นอน มาตรฐาน สามารถวัดหรือ คำนวณได้ง่าย มีกฎเกณฑ์ เกิดจากการสร้างของมนุษย์ เช่น รูปสี่เหลี่ยม รูปวงกลม รูปวงรี นอกจากนี้ยังรวมถึงรูปทรงของสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์คิดค้น อย่างมีแบบแผนแน่นอน เช่น รถยนต์ เครื่องจักรกล เครื่องบิน สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผลิตโดยระบบอุตสาหกรรม ก็จัดเป็นรูปเรขาคณิต เช่นกัน



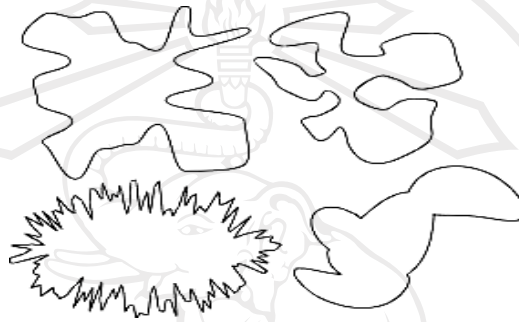
ภาพ 1.3 รูปเรขาคณิต

รูปอินทรีย์ (Organic Form) เป็นรูปของสิ่งที่มีชีวิต หรือคล้ายกับสิ่งมีชีวิตที่สามารถเจริญเติบโต เคลื่อนไหว หรือเปลี่ยนแปลงรูปได้ เช่น รูปของคน สัตว์ พืช



ภาพ 1.4 รูปอินทรีย์

รูปอิสระ (Free Form) เป็นรูปที่ไม่ใช่แบบเรขาคณิต หรือแบบอินทรีย์ แต่เกิดขึ้นอย่างอิสระ ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งเป็นไปตามอิทธิพล และการกระทำจากสิ่งแวดล้อม เช่น รูปก้อนเมฆ ก้อนหิน หยดน้ำ ควัน ซึ่งให้ความรู้สึกที่เคลื่อนไหว มีพลัง รูปอิสระจะมีลักษณะขัดแย้งกับ รูปเรขาคณิต แต่กลมกลืน กับรูปอินทรีย์ รูปอิสระอาจเกิดจากรูปเรขาคณิต หรือรูปอินทรีย์ ที่ถูกกระทำ จนมีรูปลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิมจน ไม่เหลือสภาพ เช่น รถยนต์ที่ถูกชนจนยับเยินทั้งคัน เครื่องบินตก



ภาพ 1.5 รูปอิสระ

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรง

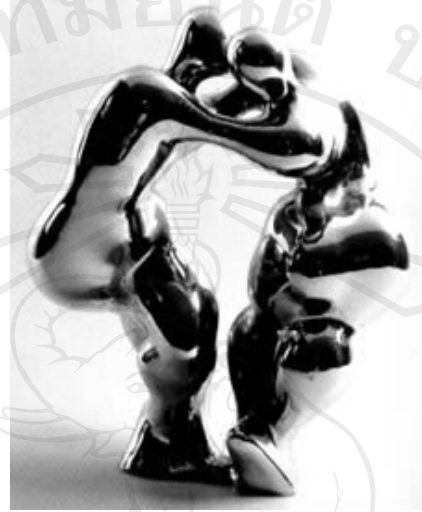
เมื่อนำรูปทรงหลายๆ รูปมาวางใกล้กัน รูปเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์ดึงดูดหรือผลักไสซึ่งกันและกัน การประกอบกันของรูปทรง อาจทำได้โดยใช้รูปทรงที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน รูปทรงที่ต่อเนื่องกัน รูปทรงที่ซ้อนกัน รูปทรงที่ผืนึกเข้าด้วยกัน รูปทรงที่แทรกเข้าหากัน รูปทรงที่สานเข้าด้วยกันหรือรูปทรงที่บิดพันกัน การนำรูปเรขาคณิต รูปอินทรีย์ และรูปอิสระมาประกอบเข้าด้วยกัน จะได้รูปลักษณะใหม่ๆ อย่างไม่สิ้นสุด

พื้นผิว Texture

พื้นผิว หมายถึง ลักษณะของบริเวณผิวหน้าของสิ่งต่างๆ ที่เมื่อสัมผัสแล้วสามารถ รับรู้ได้ว่ามีลักษณะอย่างไร คือรู้ว่า หยาบ ขรุขระ เรียบ มัน ด้าน เนียน สาก เป็นต้น ลักษณะที่สัมผัสได้ของพื้นผิว มี 2 ประเภท คือ

พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยมือ หรือกายสัมผัส เป็นลักษณะพื้นผิวที่เป็นอยู่จริงๆ ของผิวหน้าของวัสดุนั้นๆ ซึ่งสามารถสัมผัสได้จากงานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรมและสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ

พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยสายตา จากการมองเห็นแต่ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของผิววัตถุนั้นๆ เช่น การวาดภาพก้อนหินบนกระดาษ จะให้ความรู้สึกเป็นก้อนหินแต่เมื่อสัมผัสเป็นกระดาษ ลักษณะเช่นนี้ถือว่า เป็นการสร้างพื้นผิวลวงตา ให้สัมผัสได้ด้วยการมองเห็นเท่านั้น



ภาพ 1.6 ลักษณะพื้นผิว

พื้นผิวลักษณะต่างๆ จะให้ความรู้สึกต่องานศิลปะที่แตกต่างกัน พื้นผิวหยาบจะให้ความรู้สึกกระดุนประสาท หนักแน่น มั่นคง แข็งแรง ถาวร ในขณะที่ผิวเรียบจะให้ความรู้สึกเบา สบาย การใช้ลักษณะของพื้นผิวที่แตกต่างกัน เห็นได้ชัดเจนจากงานประติมากรรม และมากที่สุดในงานสถาปัตยกรรมซึ่งมีการรวมเอาลักษณะต่างๆ กันของพื้นผิววัสดุหลายๆ อย่าง เช่น อิฐ ไม้ โลหะ กระจก คอนกรีต หิน ซึ่งมีความขัดแย้งกันแต่สถาปนิกได้นำมาผสมกลมกลืนได้อย่างเหมาะสมลงตัวจนเกิดความสวยงาม

ค่าน้ำหนัก Value

ค่าน้ำหนัก คือ ค่าความอ่อนแก่ของบริเวณที่ถูกแสงสว่าง และบริเวณที่เป็นเงาของวัตถุหรือ ความอ่อน-ความเข้มของสีหนึ่งๆ หรือหลายสี เช่น สีแดง มีความเข้มกว่าสีชมพู หรือสีแดงอ่อนกว่าสีน้ำเงิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึงระดับความเข้มของแสงและระดับ ความมืดของเงา ซึ่งไล่เรียงจากมืดที่สุด สีดำ ไปจนถึงสว่างที่สุด สีขาว น้ำหนักที่อยู่ระหว่างกลางจะเป็นสีเทา ซึ่งมีตั้งแต่เทาแก่ที่สุด จนถึงเทาอ่อนที่สุด การใช้ค่าน้ำหนักจะทำให้ภาพดูเหมือนจริง และมี

ความกลมกลืน ถ้าใช้ค่าน้ำหนักหลายๆ ระดับจะทำให้มีความกลมกลืนมากยิ่งขึ้น และถ้าใช้ค่าน้ำหนักจำนวนน้อยที่แตกต่างกันมากจะทำให้เกิด ความแตกต่าง ความขัดแย้ง



ภาพ 1.7 ค่าน้ำหนัก

แสงและเงา (Light & Shade)

แสงและเงา (Light & Shade) เป็นองค์ประกอบของศิลป์ที่อยู่คู่กัน แสง เมื่อส่องกระทบกับวัตถุจะทำให้เกิดเงา แสงและเงาเป็นตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนัก ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่ที่มีแสงสว่างมาก เงาจะเข้มขึ้น และในที่ที่มีแสงสว่างน้อยเงาจะไม่ชัดเจน ในที่ที่ไม่มีแสงสว่างจะไม่มีเงาและเงาจะอยู่ในทางตรงข้ามกับแสงเสมอ ค่าน้ำหนักของแสงและเงาที่เกิดบนวัตถุ สามารถจำแนกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) บริเวณแสงสว่างจัด (Hi-light) เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด จะมีความสว่างมากที่สุด ในวัตถุที่มีผิวมันวาวจะสะท้อนแหล่งกำเนิดแสงออกมาให้เห็นได้ชัด
- 2) บริเวณแสงสว่าง (Light) เป็นบริเวณที่ได้รับแสงสว่าง ร่องลงมาจากบริเวณแสงสว่างจัด เนื่องจากอยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงออกมา และเริ่มมีค่าน้ำหนักอ่อน ๆ
- 3) บริเวณเงา (Shade) เป็นบริเวณที่ไม่ได้รับแสงสว่าง หรือเป็นบริเวณที่ถูกบดบังจากแสงสว่าง ซึ่งจะมีค่าน้ำหนักเข้มมากขึ้นกว่าบริเวณแสงสว่าง
- 4) บริเวณเงาเข้มจัด (Hi-Shade) เป็นบริเวณที่อยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด หรือเป็นบริเวณที่ถูกบดบังมากๆ หลายๆ ชั้น จะมีค่าน้ำหนักที่เข้มมากไปจนถึงเข้มที่สุด
- 5) บริเวณเงาตกทอด เป็นบริเวณของพื้นหลังที่เงาของวัตถุ تابลง ไป เป็นบริเวณเงาที่อยู่ภายนอกวัตถุ และจะมีความเข้มของค่าน้ำหนักขึ้นอยู่กับ ความเข้มของเงา น้ำหนักของพื้นหลัง ทิศทาง และระยะของเงา



ภาพ 1.8 ลักษณะแสงและเงา

ความสำคัญของค่าน้ำหนัก

- 1) ให้ความแตกต่างระหว่างรูปและพื้น หรือรูปทรงกับที่ว่าง
- 2) ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว
- 3) ให้ความรู้สึกเป็น 2 มิติ แก่รูปว่าง และความเป็น 3 มิติแก่รูปทรง
- 4) ทำให้เกิดระยะความตื้น - ลึก และระยะใกล้ - ไกลของภาพ
- 5) ทำให้เกิดความกลมกลืนประสานกันของภาพ

2.5.2 ทฤษฎีสี Theory of Color

ความเป็นมาของสี

สีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มนุษย์ได้ค้นพบสีจากแหล่งต่างๆ จากพืช สัตว์ ดิน และแร่ธาตุนานาชนิด จากการค้นพบสีต่างๆ เหล่านั้น มนุษย์ได้นำเอาสี มาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง โดยนำมาระบายลงไปบนสิ่งของภาชนะเครื่องใช้ ระบายลงไปบนรูปปั้น รูปแกะสลัก เพื่อให้รูปเด่นชัดขึ้น มีความเหมือนจริงมากขึ้น ใช้สีวาดเป็นรูปต่างๆ เพื่อใช้ถ่ายทอดเรื่องราว และทำให้เกิดความรู้สึกถึงพลังอำนาจที่มีอยู่เหนือสิ่งต่างๆ ทั้งปวง หรือใช้สีเป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

ความสำคัญของสี

สี คือลักษณะของแสงที่ปรากฏแก่สายตาให้เห็นเป็นสี (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

ในทางวิทยาศาสตร์ให้คำจำกัดความของสีว่า เป็นคลื่นแสงหรือความเข้มของแสงที่สายตาสามารถมองเห็น

ในทางศิลปะ สีคือ ทัศนธาตุอย่างหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของงานศิลปะและใช้ในการสร้างงานศิลปะโดยจะทำให้ผลงานมีความสวยงาม ช่วยสร้างบรรยากาศ มีความสมจริงเด่นชัดและน่าสนใจมากขึ้น

สีเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของงานศิลปะ และเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึก อารมณ์และจิตใจได้มากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ โดยที่สีจะให้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น

- 1) ใช้ในการจำแนกสิ่งต่างๆ เพื่อให้เห็นชัดเจน
- 2) ใช้ในการจัดองค์ประกอบของสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม กลมกลืน เช่น การแต่งกาย การจัดตกแต่งบ้าน
- 3) ใช้ในการจัดกลุ่ม พวก คณะ ด้วยการใช้สีต่างๆ เช่น คณะสี เครื่องแบบต่างๆ
- 4) ใช้ในการสื่อความหมาย เป็นสัญลักษณ์ หรือใช้บอกเล่าเรื่องราว
- 5) ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อให้เกิดความสวยงาม สร้างบรรยากาศ สมจริงและน่าสนใจ
- 6) เป็นองค์ประกอบในการมองเห็นสิ่งต่างๆ ของมนุษย์

ความรู้สึกเกี่ยวกับสีในเชิงจิตวิทยา

สีแดง ให้ความรู้สึกร้อน รุนแรง กระตุ้น ทำท่าย เคลื่อนไหว ตื่นเต้น ไร้ใจ มีพลัง ความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง ความรัก ความสำคัญ อันตราย

สีส้ม ให้ความรู้สึก ร้อน ความอบอุ่น ความสดใส มีชีวิตชีวา วัยรุ่น ความคึกคะนอง การปลดปล่อย ความเปรี้ยว การระวัง

สีเหลือง ให้ความรู้สึกแจ่มใส ความสดใส ความร่าเริง ความเบิกบานสดชื่น ชีวิตใหม่ ความสดใหม่ ความสนุกสนาน การแผ่กระจาย อำนาจบารมี

สีเขียว ให้ความรู้สึกสงบ เย็น ร่มรื่น ร่มเย็น การพักผ่อน การผ่อนคลาย ธรรมชาติ ความปลอดภัย ปกติ ความสุข ความสุขุม เยือกเย็น

สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกสงบ สุขุม สุภาพ หนักแน่น เครื่องขรึม เอาการเอางานละเอียด รอบคอบ สง่างาม มีศักดิ์ศรี สูงศักดิ์ เป็นระเบียบถ่อมตน

สีม่วง ให้ความรู้สึก มีเสน่ห์ น่าติดตาม เร้นลับ ซ่อนเร้น มีอำนาจ มีพลังแฝงอยู่ ความรัก ความเศร้า ความผิดหวัง ความสงบ ความสูงศักดิ์

สีฟ้า ให้ความรู้สึก ปลอดภัยโปร่งโล่ง กว้าง เบาล โปร่งใส สะอาด ปลอดภัย ความสว่าง

ลมหายใจ ความเป็นอิสระ เสรีภาพ การช่วยเหลือ แบ่งปัน

สีขาว ให้ความรู้สึก บริสุทธิ์ สะอาด สดใส เบบาง อ่อนโยน เปิดเผย การเกิด
ความรัก ความหวัง ความจริง ความเมตตา ความศรัทธา ความดีงาม

สีดำ ให้ความรู้สึก มีด สกปรก ลึกลับ ความสิ้นหวัง จุกจบ ความตาย ความชั่ว
ความลับ ทารุณ โหดร้าย ความเศร้า หนักแน่น เข้มแข็ง อดทน มีพลัง

สีชมพู ให้ความรู้สึก อบอุ่น อ่อนโยน นุ่มนวล อ่อนหวาน ความรัก เอาใจใส่ วัยรุ่น
หนุ่มสาว ความน่ารัก ความสดใส

สีเทา ให้ความรู้สึกเศร้า อาลัย ท้อแท้ ความลึกลับ ความหดหู่ ความชรา ความสงบ
ความเจียม สุภาพ สุขุม ถ่อมตน

สีทอง ให้ความรู้สึก ความหรูหรา โอ้อ่า มีราคา สูงค่า สิ่งสำคัญ ความเจริญรุ่งเรือง
ความสุข ความมั่งคั่ง ความร่ำรวย การแผ่กระจาย

การใช้สีในเชิงสัญลักษณ์

สีแดง มีความอบอุ่น ร้อนแรง เปรียบดังดวงอาทิตย์ นอกจากนี้ยังแสดงถึงความมีชีวิตชีวา ความรัก ความปรารถนา เช่นดอกกุหลาบแดงวันวาเลนไทน์ ในทางจรรยาสีแดงเป็นเครื่องหมายประเภทห้าม แสดงถึงสิ่งที่อันตราย เป็นสีที่ต้องระวัง เป็นสีของเลือด ในสมัยโรมันสีของราชวงศ์เป็นสีแดง แสดงความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์และอำนาจ

สีเขียว แสดงถึงธรรมชาติสีเขียว ร่มเย็น มักใช้สื่อความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเกษตร การเพาะปลูก การเกิดใหม่ ฤดูใบไม้ผลิ การงอกงาม ในเครื่องหมายจราจร หมายถึงความปลอดภัย ในขณะที่เดียวกันอาจหมายถึงอันตราย ยาพิษ และสัตว์มีพิษ ก็มักจะมีสีเขียวเช่นกัน

สีเหลือง แสดงถึงความสดใส ความเบิกบาน โดยเรามักจะใช้ดอกไม้สีเหลืองในการไปเยี่ยมผู้ป่วย และแสดงความรุ่งเรืองความมั่งคั่ง และฐานันดรศักดิ์ ในทางตะวันตกออกเป็นสีของกษัตริย์ จักรพรรดิของจีนใช้ฉลอง พระองค์สีเหลือง ในทางศาสนาแสดงความเจตจำ ปัญญา พุทธศาสนา และยังหมายถึงการเจ็บป่วย โรคระบาด ความริษยา ทฤษฎี หลอดกลวง

สีน้ำเงิน แสดงถึงความเป็นสุภาพบุรุษ มีความสุขุม หนักแน่น และยังหมายถึงความสูงศักดิ์ ในประเทศไทย สีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ ในศาสนาคริสต์เป็นสีประจำตัวแม่พระ โดยทั่วไป สีน้ำเงินหมายถึงโลก ซึ่งเราจะเรียกว่าโลกสีน้ำเงิน (Blue Planet) เนื่องจากเป็นดาวเคราะห์ที่มองเห็นจากอวกาศโดยเห็นเป็นสีน้ำเงินสดใส เนื่องจากมีพื้นน้ำที่กว้างใหญ่

สีม่วง แสดงถึงพลัง ความมีอำนาจ ในสมัยอียิปต์สีม่วงแดงเป็นสีของกษัตริย์ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยโรมัน นอกจากนี้สีม่วงแดงยังเป็นสีชุดของพระสังฆราช สีม่วงเป็นสีที่มีพลังหรือการมีพลังแอบแฝงอยู่และเป็นสีแห่งความผูกพัน องค์การลูกเสือโลกก็ใช้สีม่วง ส่วนสีม่วงอ่อนมักหมายถึง ความเศร้า ความผิดหวังจากความรัก

สีฟ้า แสดงถึงความสว่าง ความปลอดโปร่ง เปรียบเหมือนท้องฟ้า เป็นอิสระเสรี เป็นสีขององค์การสหประชาชาติ เป็นสีของความสะอาด ปลอดภัย สีขององค์การอาหารและยา (อย.) แสดงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานอย่างสะอาด แสดงถึงอิสรภาพ ที่สามารถโยยบิน เป็นสีแห่งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่ไม่มีขอบเขต

สีทอง มักใช้แสดงถึง คุณค่า ราคา สิ่งของหายาก ความสำคัญ ความสูงส่ง สูงศักดิ์ ความศรัทธาสูงสุดในศาสนาพุทธ หรือ เป็นสีกายของพระพุทธรูป ในงานจิตรกรรมเป็นสีกายของพระพุทธรูปเจ้า พระมหากษัตริย์ หรือเป็นส่วนประกอบของเครื่องทรง เจดีย์ต่าง ๆ มักเป็นสีทอง หรือขาว และเป็นเครื่องประกอบยศศักดิ์ ของกษัตริย์และขุนนาง

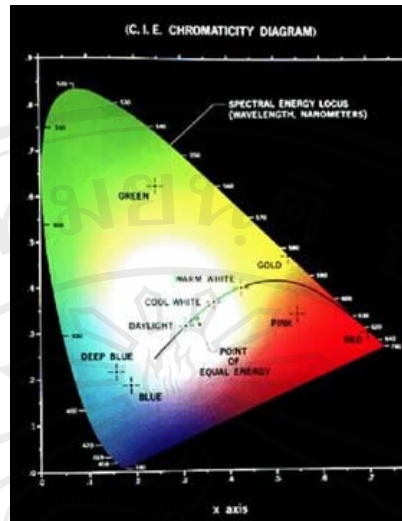
สีขาว แสดงถึงความสะอาด บริสุทธิ์ เหมือนเด็กแรกเกิด แสดงถึงความว่างเปล่า ปราศจากกิเลส ตัณหา เป็นสีอาภรณ์ของผู้ทรงศีล ความเชื่อถือ ความดีงาม ความศรัทธา และหมายถึงการเกิดโดยที่แสงสีขาว เป็นที่กำเนิดของแสงสีต่างๆ เป็นความรักและความหวัง ความหวังใจเอื้ออาทรและเสียสละของ พ่อแม่ ความอ่อนโยน จริงใจ บางกรณีอาจหมายถึง ความอ่อนแอ ยอมแพ้

สีดำ แสดงถึงความมืด ความลึกลับ สิ้นหวัง ความตายเป็นที่สิ้นสุดของทุกสิ่ง โดยที่สีทุกสี เมื่ออยู่ในความมืด จะเห็นเป็นสีดำ นอกจากนี้ยังหมายถึง ความชั่วร้าย ในคริสต์ศาสนาหมายถึง ซาดาน อาถรรพ์เวทมนต์ มนต์ดำ ไสยศาสตร์ ความชิงชัง ความโหดร้าย ทำลายล้าง ความลุ่มหลงเมาเมี้ยว แต่ยังหมายถึงความอดทน กล้าหาญ เข้มแข็ง และเสียสละได้ด้วย

สีชมพู แสดงถึงความอบอุ่น อ่อนโยน ความอ่อนหวาน นุ่มนวล ความน่ารัก แสดงถึงความรักของมนุษย์ โดยเฉพาะรุ่นหนุ่มสาว เป็นสีของความเอื้ออาทร ปลอดภัย เื่อใจใส่ดูแล ความปรารถนาดี และอาจหมายถึงความเป็นมิตร เป็นสีของวัยรุ่น โดยเฉพาะผู้หญิง และนิยม ใช้กับสิ่งของเครื่องใช้ของเด็กวัยรุ่นเป็นส่วนใหญ่

แสงสี

แสง เป็นพลังงานรังสี (Radiation Energy) ที่ตารับรู้และมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วยกระบวนการวิเคราะห์แยกแยะของสมอง



ภาพ 1.9 โครงสร้างของสามเหลี่ยมสี CIE

โครงสร้างของสามเหลี่ยมสี CIE นี้ มิได้ขึ้นอยู่กับทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่เกิดจากการทดลองค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ระบบการพิมพ์อุตสาหกรรม การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ได้ใช้โครงสร้างสีนี้เป็นหลักในระบบการพิมพ์ได้ใช้สีจากด้าน 3 ด้านของรูปเกือกม้าคือ สีเหลือง สีฟ้า สีม่วงแดง และสีดำเป็นหลัก ส่วนในการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ จอคอมพิวเตอร์

CIE นักวิทยาศาสตร์ได้กำหนดแม่สีของแสงไว้ 3 สี คือ สีแดง (Red) สีเขียว (Green) และสีน้ำเงิน (Blue) แสงทั้งสามสี เมื่อนำมาฉายส่องรวมกัน จะทำให้เกิดสีต่างๆ ขึ้นมา คือ

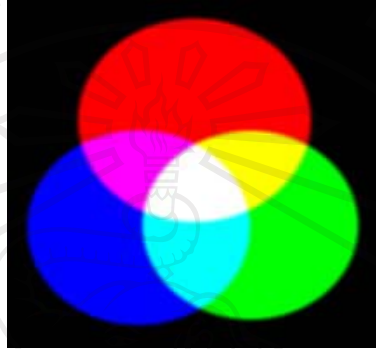
แสงสีแดง + แสงสีเขียว = แสงสีเหลือง (Yellow)

แสงสีแดง + แสงสีน้ำเงิน = แสงสีแดงมาเจนตา (Magenta)

แสงสีน้ำเงิน + แสงสีเขียว = แสงสีฟ้าไซแอน (Cyan)

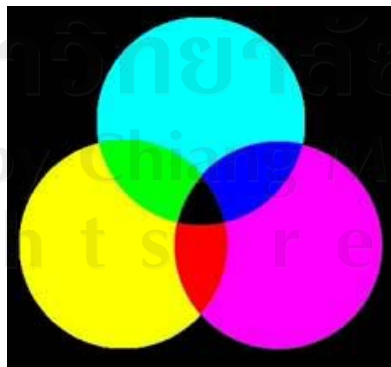
และถ้าแสงสีทั้งสามสีฉายรวมกัน จะได้แสงสีขาว หรือ ไม่มีสี เราสามารถสังเกตแม่สีของแสงได้จากโทรทัศน์สี หรือจอคอมพิวเตอร์สี โดยใช้แว่นขยายส่องดูหน้าจอก็จะเห็นเป็นแถบสีแสงสว่าง 3 สี คือ แดง เขียว และน้ำเงิน นอกจากนี้เราจะสังเกตเห็นว่า เครื่องหมายของสถานีโทรทัศน์สีหลายๆ ช่อง จะใช้แม่สีของแสงด้วยเช่นกัน ทฤษฎีของแสงสีนี้เป็นระบบสีที่

เรียกว่า RGB (Red - Green - Blue) เราสามารถนำไปใช้ในการ ถ่ายทำภาพยนตร์ บันทึกภาพ วิดีโอ การสร้างภาพ เพื่อแสดงทางคอมพิวเตอร์ การจัดไฟแสงสีในการแสดง การจัดฉากเวที เป็นต้น



ภาพ 1.10 แม่สีแสง ระบบสี RGB

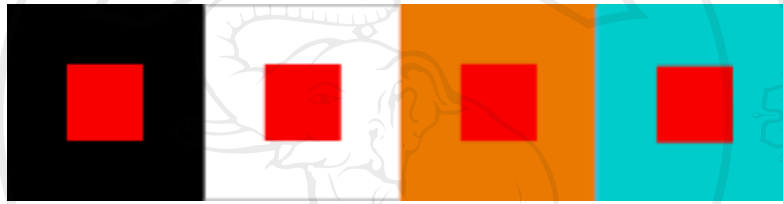
แสงสีที่เป็นแม่สี คือ สีแดง น้ำเงิน เขียว จะเรียกว่า สีพื้นฐานบวก (Additive primary colors) คือ เกิดจาก การหักเหของแสงสีขาว ส่วนสีใหม่ที่เกิดจากการผสมกันของแม่สีของแสงทั้งสามสี จะเรียกว่า สีพื้นฐานลบ (Subtractive primary colors) คือ สีฟ้าไซแอน (Cyan) สีแดงมาเจนต้า (Magenta) และสีเหลือง (Yellow) ทั้งสามสีเป็นแม่สีแม่ใช้ในระบบการพิมพ์ออฟเซต หรือที่เรียกว่า ระบบสี CMYK โดยมีสีดำ (Black) เพิ่มเข้ามา



ภาพ 1.11 สี CMYK

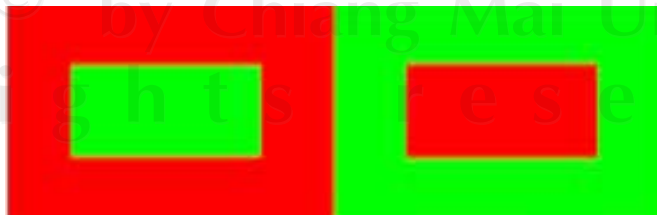
แสงสีกับการมองเห็น

แสงสีกับการมองเห็น สีต่างๆ จะเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมของสี และยังขึ้นอยู่กับสภาพของแสงด้วย โดยในที่ที่มีแสงสว่างจัดๆ สีจะดูอ่อนลง ในที่ที่มีแสงสว่างน้อยลง สีก็จะเข้มขึ้นด้วย และในที่ที่ไม่มีแสงสว่างเลยจะมองเห็นสีต่างๆ เป็นสีดำ ถึงแม้จะมีความเข้มของแสงเหมือนกัน แต่ถ้ามีสภาพแวดล้อมของสีแตกต่างกัน เช่น สีแดงที่อยู่บนพื้นสีดำ จะดูอ่อนกว่าสีแดงที่อยู่บนพื้นสีขาว และสีที่อยู่บนพื้นสีต่างๆ กันก็จะดูมีความเข้มต่างกัน สีที่อยู่บนพื้นสีเข้มจะมองเห็นเด่นชัดกว่าสีที่อยู่บนพื้นสีสว่าง เนื่องจากสีดำไม่สะท้อนแสงสีต่างๆ ทำให้ไม่รบกวนการมองเห็น



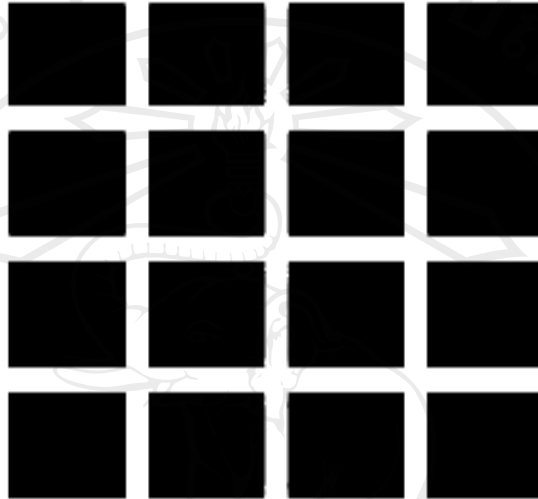
ภาพ 1.12 สภาพแวดล้อมของสี

การมองเห็นของสีตรงข้าม การใช้สีตรงข้ามกันมาใช้ร่วมกันโดยนำมาวางอยู่เคียงคู่กัน ทั้งสองสีจะส่งผลต่อกันอีกสีหนึ่ง จะเห็นว่าสีเขียวที่อยู่บนสีแดงจะดูมีขนาดใหญ่กว่าสีแดงที่อยู่บนสีเขียว ทั้งสองสีต่างหักล้างค่าความเข้มของสีซึ่งกันและกัน จะทำให้ไม่ดูสดใสเท่าที่ควร ปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่งของสีตรงข้ามคือ ภาพติดตา (After Image) โดยการจ้องมองสีใดสีหนึ่งที่สดจัด ในที่มีแสงสว่างจ้าสักครู่ จากนั้นไปจ้องมองที่กระดาษสีขาว จะปรากฏสีตรงข้ามของสีนั้น ๆ ขึ้นที่กระดาษสีขาวซึ่งเกิดจากอิทธิพลความแรงของสี



ภาพ 1.13 สีคู่ตรงข้าม

ภาพติดตาอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือสีขาวกับสีดำ จากภาพเส้นตารางสีขาว บนพื้นสีดำจะมองเห็นจุดตัดแนวตั้งกับแนวนอน ของเส้นตารางสีขาว มีสีเทาๆ ลักษณะเช่นนี้เกิดจากอิทธิพลของสีตรงข้ามที่อยู่ข้างเคียงคือสีดำ และรูปสีขาวบนพื้นดำ จะดูใหญ่กว่ารูปสีดำที่อยู่พื้นขาว



ภาพ 1.14 ภาพติดตา

แม่สี Primary Colour

แม่สี คือ สีที่นำมาผสมกันแล้วทำให้เกิดสีใหม่ ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสีเดิม
แม่สีมีอยู่ 2 ชนิด คือ

- 1) แม่สีของแสง เกิดจากการหักเหของแสงผ่านแท่งแก้วปริซึมมี 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน อยู่ในรูปของแสงรังสี ซึ่งเป็นพลังงานชนิดเดียวที่มีสี คุณสมบัติของแสงสามารถนำมาใช้ในการถ่ายภาพ ภาพโทรทัศน์ การจัดแสงสีในการแสดงต่าง ๆ เป็นต้น
- 2) แม่สีวัตถุธาตุ เป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติ และจากการสังเคราะห์โดยกระบวนการเคมี มี 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน แม่สีวัตถุธาตุเป็นแม่สีที่นำมาใช้งานกันอย่างกว้างขวาง ในวงการศิลปะ วงการอุตสาหกรรม ฯลฯ

แม่สีวัตถุธาตุ เมื่อนำมาผสมกันตามหลักเกณฑ์ จะทำให้เกิด วงจรสี ซึ่งเป็นวงสีธรรมชาติ เกิดจากการผสมกันของแม่สีวัตถุธาตุ เป็นสีหลักที่ใช้งานกันทั่วไปในวงจรสี จะแสดงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้



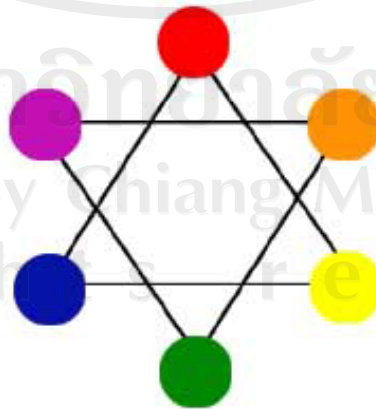
ภาพ 1.15 วงจรสี

วงจรสี (Colour Circle)

สีขั้นที่ 1 คือ แม่สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน

สีขั้นที่ 2 คือ สีที่เกิดจากสีขั้นที่ 1 หรือแม่สีผสมกันในอัตราส่วนที่เท่ากัน จะทำให้เกิดสีใหม่ 3 สี ได้แก่

สีแดง	ผสมกับสีเหลือง	ได้สี ส้ม
สีแดง	ผสมกับสีน้ำเงิน	ได้สีม่วง
สีเหลือง	ผสมกับสีน้ำเงิน	ได้สีเขียว



ภาพ 1.16 สีขั้นที่ 2

สีขั้นที่ 3 คือ สีที่เกิดจากสีขั้นที่ 1 ผสมกับสีขั้นที่ 2 ในอัตราส่วนที่เท่ากัน จะได้สีอื่น ๆ

อีก 6 สี คือ

สีแดง	ผสมกับสีส้ม	ได้สี ส้มแดง
สีแดง	ผสมกับสีม่วง	ได้สีม่วงแดง
สีเหลือง	ผสมกับสีเขียว	ได้สีเขียวเหลือง
สีน้ำเงิน	ผสมกับสีเขียว	ได้สีเขียวน้ำเงิน
สีน้ำเงิน	ผสมกับสีม่วง	ได้สีม่วงน้ำเงิน
สีเหลือง	ผสมกับสีส้ม	ได้สีส้มเหลือง



ภาพ 1.17 สีขั้นที่ 3

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

วรรณะของสี (Tone) สีมียู่ 2 วรรณะ คือ วรรณะสีร้อนและวรรณะสีเย็น สีร้อนคือสีที่ดูแล้วให้ความรู้สึกร้อน สีเย็นคือสีที่ดูแล้วรู้สึกเย็น ซึ่งอยู่ใน วงจรสี สีม่วงกับสีเหลืองเป็นได้ทั้งสีร้อนและสีเย็นแล้วแต่ว่าจะอยู่กับกลุ่มสีใด การใช้สีในวรรณะเดียวกันจะทำให้เกิดรู้สึกกลมกลืนกัน การใช้สีต่างวรรณะจะทำให้เกิดความแตกต่าง ชัดแย้ง การเลือกใช้สีในวรรณะใดๆ ขึ้นอยู่กับความต้องการ และจุดมุ่งหมายของงาน



สีตรงข้าม หรือสีตัดกันหรือสีคู่ปฏิปักษ์ เป็นสีที่มีค่าความเข้มของสี ตัดกันอย่างรุนแรง ในทางปฏิบัติไม่นิยมนำมาใช้ร่วมกัน เพราะจะทำให้แต่ละสีไม่สดใสเท่าที่ควร การนำสีตรงข้ามกันมาใช้ร่วมกัน อาจกระทำได้ดังนี้

1. มีพื้นที่ของสีหนึ่งมาก อีกสีหนึ่งน้อย
2. ผสมสีอื่นๆ ลงไปสีใดสีหนึ่ง หรือทั้งสองสี
3. ผสมสีตรงข้ามลงไปสีทั้งสองสี



ภาพ 1.19 สีตรงกันข้าม

สีกลาง คือ สีที่เข้าได้กับสีทุกสี สีกลางในวงจรสี มี 2 สี คือ สีน้ำตาล กับ สีเทา สีน้ำตาล เกิดจากสีตรงข้ามกันในวงจรสีผสมกัน ในอัตราส่วนที่เท่ากัน สีน้ำตาลมีคุณสมบัติสำคัญคือ ใช้ผสมกับสีอื่นแล้วจะทำให้สีนั้นๆ เข้มขึ้นโดยไม่เปลี่ยนแปลงค่าสี ถ้าผสมมากๆ เข้าก็จะกลายเป็นสีน้ำตาล สีเทา เกิดจากสีทุกสีในวงจรสีผสมกัน ในอัตราส่วนเท่ากัน สีเทามีคุณสมบัติที่สำคัญคือ ใช้ผสมกับสีอื่นๆ แล้วจะทำให้ มีค หมด ห่ม่น ใช้ในส่วนที่เป็นเงา ซึ่งมีน้ำหนักอ่อนแก่ในระดับต่างๆ ถ้าผสมมากๆ เข้าจะกลายเป็นสีเทา



ภาพ 1.20 สีกลาง

2.5.2 หลักการนำสีมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกาย

ทวีเดช จีวบาง (2536) อธิบายหลักการนำสีมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายว่า สี จัดเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการแต่งกายที่จะแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของผู้สวมใส่ได้และยังสร้างการจดจำแก่ผู้พบเห็น การเลือกใช้สีจึงควรเลือกใช้ให้เหมาะกับบุคลิก กาลเทศะ และสภาพแวดล้อม

การใช้สีคู่ประกอบ การนำสีที่ตรงข้ามกันในวงจรสี เช่น แดงกับน้ำเงิน หรือ เหลืองกับม่วง มาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายทำให้เกิดความมีชีวิตชีวา

การใช้สีข้างเคียง การนำสีข้างเคียงในวงจรสี เช่น เขียวกับเขียวน้ำเงิน แดงกับม่วงแดง เป็นต้น จะสร้างความกลมกลืนกันของสี

การใช้สามสี การใช้สีสามสี ในกรอบสามเหลี่ยมของวงจรสีตามธรรมชาติ เช่น สีม่วง สีส้ม และ สีเขียว มาใช้ร่วมกัน อาจดูไม่เข้ากันได้ แต่หากใช้ในสัดส่วนที่เหมาะสม จะทำให้เข้ากันได้ และดูแปลกตาออกไป

การใช้สีเอกรงค์ การเลือกใช้สีแท้สีเดียวในการแต่งกาย แต่มีระดับความเข้มของสีที่หลากหลาย ทำให้ดูเรียบง่าย แต่ดึงดูดความสนใจได้

สีกับการแต่งกาย การใช้สีในการแต่งกาย สามารถสร้างอารมณ์ต่างๆ แก่ผู้พบเห็นได้ ซึ่งอาจจะสร้างความรู้สึกรักที่เป็นบวกหรือลบก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้เทคนิคเหล่านั้น ในแต่ละ

โอกาสที่เหมาะสม การใช้สีในเวลากลางคืน ควรใช้สีสดกระจ่ายสี ถ้าใช้สีสดกับสีเข้มด้วยต้องมีปริมาณของสีสดที่มากกว่าปริมาณของสีเข้ม การใช้สีหม่นในเวลากลางคืน จะก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่ใจ ยกเว้นในบางโอกาสที่เป็นโอกาสพิเศษ หรือพิธีการ การใช้สีสดน่าจะใช้ได้อย่างเต็มที่ในสถานที่ชั่วคราว หรือบางโอกาสที่เหมาะสมกับการใช้งาน สีสด ช่วยกระตุ้นความรู้สึกของคนให้สดชื่นเบิกบานใจ อิทธิพลของแสงไฟ มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สีบางสีเมื่อถูกแสงสว่างจากไฟแล้วผันแปรไป เช่น สีครามจะดูเป็นสีเทา สีม่วงแดงจะหนักไปทางสีแดง เป็นต้น สำหรับบางพื้นที่หรือบางประเทศที่มีอากาศหนาว มักจะมีบรรยากาศที่หม่นมัวตลอดปี การใช้สีสดจะทำให้บาดเจ็บตา ดูเด่นออกมา ถ้าใช้สีสดความสดใสบ้าง ก็จะทำให้กลมกลืนกับสภาพอากาศ

แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้สีต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับโอกาสการใช้งานที่แตกต่างกัน ตามกาลเทศะ ข้อกำหนดจึงอาจจะนำมาใช้ไม่ได้ ในบางการใช้งานที่จำเป็นต้องใช้สี แตกต่างจากการใช้งานโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าการใช้สีส้นในการออกแบบเครื่องแต่งกาย โอกาสใช้งานเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึง โดยนำมาใช้ร่วมกับคุณสมบัติอิทธิพลของสี ที่มีต่อผู้พบเห็น และต้องคำนึงถึงอิทธิพลภายนอก เช่น แสง สภาพแวดล้อม เป็นต้น

โกสุม สายใจ (2536) อธิบายเกี่ยวกับเรื่องสีว่า สีแต่ละสีให้ความรู้สึกเกี่ยวกับระยะใกล้ไกลต่างกัน เมื่อนำสีแท้มาระบายในโครงงานเดียวกัน สีแท้ที่ยังมิได้ผ่านการผสมสีใดๆ จะให้ความรู้สึกทางด้านระยะแตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ

- 1) ระยะหน้า (FORE GROUND) เหลือง ส้ม แดง
- 2) ระยะกลาง (MIDDLE GROUND) ส้มแดง เขียว น้ำเงิน
- 3) ระยะหลังสุด (BACK GROUND) ม่วง ม่วงน้ำเงิน

นอกจากนี้สีแต่ละสียังให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปอีก เช่น สีแดง รุนแรง ตื่นเต้น แข็งแกร่ง มีพลัง ร้อนระอุ เห็นชัดเจน กระตุ้น ประสาทตา และดึงดูดความสนใจแก่ผู้พบเห็น บางครั้งแสดงถึงพลังอำนาจเมื่อนำมาใช้ร่วมกับสีทอง

สีเหลือง เบิกบาน สว่างสดใส มั่งคั่งสมบูรณ์ กระตุ้นสายตา วัตถุประสงค์การมองเห็นของมนุษย์ และเมื่ออยู่ใกล้กับสีอื่นๆ จะเปล่งพลังข่มสีเหล่านั้น

สีน้ำเงิน เรียบร้อย สงบ อ่างว้าง แต่มั่นคง ถ้าใช้ในปริมาณมากจะทำให้รู้สึกเสียบสงบ ว่างเวง

สีเขียว สงบ ร่มเย็น มีชีวิตชีวา ถ้าใช้ปริมาณมากทำให้รู้สึกอุดมสมบูรณ์และช่วยให้ประสาทตาและกล้ามเนื้อผ่อนคลายจากความตึงเครียด

สีส้ม เร่งเร็ว แสบตา กระวนกระวาย โดดเด่น อยู่แนวหน้า

สีม่วง สงบ ภาควิชา ถ้าใช้ในปริมาณมากๆ และผสมให้อ่อนลงจะทำให้รู้สึกซึมเศร้า เหนงา ผิดหวัง เว้งว่างและลึกลับน่ากลัว

สีขาว สะอาดตา บริสุทธิ์ แต่ถ้าใช้ในปริมาณมากทำให้รู้สึกจืดจืด จำเจ และน่าเบื่อ

สีดำ มีดมืด ลึกลับ เศร้าหมอง น่าเกรงกลัว ความตาย เมื่อใช้กับสีอื่นๆ จะส่งให้สีอื่นเด่นชัดขึ้น

สีเทา ธรรมดา เรียบร้อย แก่ชรา ถ้าเป็นเสื้อผ้าจะให้ความรู้สึกสง่างามเข้ากับทุกสี

สีชมพู, สีลิปชุกหลาบ แสดงความอ่อนหวานนุ่มนวล และเป็นสัญลักษณ์ของความรัก

สีน้ำตาล หนักแน่นมั่นคง ถ้าใช้ในปริมาณมากหรือเป็นส่วนรวมของภาพทำให้รู้สึกแห้งแล้ง หงอยเหงา

นอกจากนี้ ฟารีดา อาซาคุลินา (Phaleda Arcadurina) นักจิตวิทยาชาวโซเวียต ได้กล่าวถึงอิทธิพลและความสำคัญของสี เพื่อเอาไว้ตรวจดูว่า คนชอบสีไหนจะมีจิตใจอย่างไร และสีนั้นจะมีผลกระทบต่อความรู้สึกของเราอย่างไร

สีฟ้าอ่อน ช่วยให้จิตใจกระชุ่มกระชวย บรรเทาความเศร้าและช่วยกล่อมจิตใจให้เบิกบานทั้งยังอาจจะช่วยลดอุณหภูมิของร่างกาย และความดันโลหิตได้เล็กน้อย ช่วยบรรเทาความเจ็บปวดและทำให้รู้สึกเย็นสบาย สีฟ้าอ่อนเป็นสีของความอดทน

สีแดง เป็นสัญลักษณ์ของพลัง ความเกรียงไกร และอารมณ์ร้อน เป็นสีทำให้เมื่ออยากได้ง่าย และกระตุ้นประสาทได้มากที่สุด สะดุดตาคนได้ในทันทีที่เห็น และจะเบื่อได้เร็วเช่นกัน

สีชมพู คล้ายกับธรรมชาติที่อ่อนนุ่มและค่อนข้างจะดูเป็นทารก คนที่ถือหลักประโยชน์นิยมไม่ชอบสีนี้

สีเขียว ทำให้สงบ คนที่ชอบสีนี้จะพยายามแสดงความสามารถ สำหรับคนที่ไม่ชอบ อาจจะเป็นไปได้ว่า เป็นคนกลัวปัญหาในชีวิตประจำวัน

สีน้ำเงินแก่ สื่อถึงความสงบของจิตใจที่มีอยู่ในคนที่อึดอึด ที่สามารถละวางมายาของชีวิตได้ คนที่ชอบสีนี้ เป็นคนสมถะ ถ่อมตัว และมีแนวโน้มที่จะโศกเศร้า ขาดความเชื่อมั่น แต่สบายตา ช่วยจัดความเครียด

สีเหลือง เชื่อกันว่าแสดงออกถึงสามัญสำนึก เป็นสีที่โปรดปรานของคนขี้สงสัยที่พูดคุยกับคนอื่นๆ และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้โดยง่าย สีเหลืองช่วยทำให้ระบบประสาทเข้มแข็งและปลุกฝังการมองโลกในแง่ดี

สีม่วง ลึกลับ คนที่ชอบสีม่วงเป็นคนที่มีลักษณะเจ้าอารมณ์ และอ่อนไหว พบว่าสีนี้ชักจูงให้เด็กๆ เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ได้

สีน้ำตาล เป็นสัญลักษณ์ของความกระวนกระวายและความไม่พอใจ

สีเทา เป็นสีของการประนีประนอม บ้างก็ว่าเป็นสีของคนที่มีลักษณะชอบใช้เหตุผล และไม่ค่อยไวใจอะไรง่ายๆ

สีดำ เป็นสีของคนที่ขาดความมั่นใจในตัวเอง มองชีวิตอย่างหดหู่ และไม่สู้จะมีความสุข

สีขาว จะเป็นสีในอุดมคติที่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญและข้อโต้แย้งใดๆ

2.6 ผิวสัมผัสในการเลือกใช้วัสดุ

จารุพรรณ ทรัพย์ปรุณ (2543) ได้อธิบายเกี่ยวกับผิวสัมผัสในการเลือกใช้วัสดุนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1) แบ่งตามการใช้งานได้ 3 ชนิดได้แก่

กระด้างมาก เช่น ผ้าทาพด้า

ปานกลาง เช่น ผ้าไหม

อ่อนนุ่มมาก เช่น ชีฟอง

2) แบ่งตามความหนาบางของผ้า

ผ้าบางชนิดมีความหนาบาง และพื้นผิวของเนื้อผ้าที่แตกต่างกัน แม้จะเป็นผ้าชนิดเดียวกันแต่ความอ่อนนุ่มในระดับเดียวกัน เช่น ผ้าไหม ชนิดหนาให้สัมผัสคล้าย ผ้ากำมะหยี่ ชนิดเนื้อบางแบบเงินให้สัมผัสที่อ่อนนุ่มแบบผ้าชีฟอง ชนิดที่ผสมเส้นใยสังเคราะห์ให้สัมผัสที่คล้ายผ้าอแกนซ่า เมื่อนำผิวสัมผัส มาทำให้กลมกลืน หรือตัดกันอย่างเหมาะสมแล้ว ผิวสัมผัสจะทำงานสมบูรณ์ และเด่นชัดในเนื้อหามากยิ่งขึ้น ผิวสัมผัส เป็นสื่อกลางในการช่วยแสดงอารมณ์ ตกแต่งพื้นผิวของงานให้มีมิติมากขึ้น สร้างความน่าสนใจ และเพิ่มความหลากหลายให้กับงานออกแบบได้

ลักษณะผิว หรือผิวสัมผัส ปัจจุบันถูกสร้างสรรค์ขึ้นมามากมาย ทั้งในวัสดุต่างๆ ที่สามารถนำมาตัดเย็บได้ หรือจะเป็นผ้าก็ตาม โดยผ้าแต่ละชนิดต่างมีเอกลักษณ์ของผิวสัมผัสที่แตกต่างกันออกไป

ดังนั้นการเลือกผิวสัมผัส ควรเลือกให้เหมาะกับการใช้งานที่จะนำไปใช้ เช่น หากต้องการจับจีบ อัดพลีท หรือ จับเป็นทรง ควรใช้ผ้าเนื้ออ่อน ที่ค่อนข้างแข็งกระด้าง เช่น ทาพด้า หรือ ออแกนซ่า หรือถ้าต้องการจับเครป ควรใช้ผ้าเนื้อนิ่มที่มีน้ำหนัก เป็นต้น โดยให้ตรงกับความต้องการและ การใช้งานเป็นหลัก

2.6.1 วัสดุ (Material)

การเลือกใช้วัสดุเป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงอารมณ์ของเครื่องแต่งกายออกมา ให้ผู้ที่พบเห็นได้เข้าใจความหมายของอารมณ์ที่ผู้ออกแบบต้องการถ่ายทอดออกไป วัสดุที่เป็นที่นิยมและเป็นสิ่งสำคัญในการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย คือ ผ้า การนำผ้ามาใช้ให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกคล้อยตามคุณสมบัติของเนื้อผ้าที่สื่อสารอารมณ์ที่ต่างกัน รวมถึงการใช้งานให้เหมาะกับเทคนิคการตัดเย็บ วัสดุหรือผ้า ที่มีเส้นใยที่ต่างกันออกไป จะให้ความรู้สึกที่ต่างกันตามแต่คุณสมบัติ ที่แสดงออกมาของวัสดุชนิดนั้น

2.6.2 คุณสมบัติของเส้นใยผ้า

ชนิด	คุณสมบัติ
ไหม (Silk)	นุ่มนวล เรียบมัน ลื่นเป็นเงางาม ยับง่าย เหนียวแต่ไม่ทนทาน ทนความร้อนได้ดีกว่าขนสัตว์แต่ไม่ทนแดด ย้อมสีได้หลากหลาย
ฝ้าย (Cotton)	มีทั้งเนื้อนุ่มบางไปจนเนื้อหนา ราคาไม่แพง มีความมันในตัวเอง เหนียวปานกลาง อ่อนนุ่ม ยืดหยุ่นมาก คงทน ถาวร ตัดไฟง่าย ทนการซักฟอกได้ดี ใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย
เดนิม (Denim)	เป็นฝ้ายชนิดหนึ่ง ทอหยาบ หนาแน่น ทนทานมาก ถ้ายทออากาศได้ดี
โพลีเอสเตอร์ (Polyester)	เส้นใยเหนียว ทนยับได้ดี น้ำหนักเบา ทนต่อการขัดสี ดูแลรักษาง่าย แข็งแรงทนทาน
อะซิเตด (Acetate)	จับจีบได้สวยงาม ผิวนุ่มสัมผัส อ่อนตัวเมื่อถูกความร้อนแห้งเร็ว ดูดซับความชื้นได้น้อย
อะคริลิก (Acrylics)	เนื้อหนาใช้กลางแจ้ง เช่น รือโบ แบบเนื้อบาง และแบบเนื้อนุ่มฟู ใช้ทำผ้าห่ม สัมผัสนุ่ม ยืดหยุ่นได้ดี นิยมใช้ทำสเวตเตอร์ ผ้าที่มีขนสัตว์
ใยแก้ว (Glass)	เหนียว ทนต่อดินฟ้า คงรูป ไม่ดูดซับน้ำ แห้งเร็ว
ใยโลหะหรือด้ายโลหะ (Metalic)	เป็นเส้นแบบริบบิ้น ทำจากโลหะ เช่น ทอง ทองเหลือง ปัจจุบันเป็นอลูมิเนียมเคลือบพลาสติก มัน แว่ววาว

	ไม่ขึ้นสนิม ทนต่อน้ำ และการเปลี่ยนแปลงอากาศได้ดี ไม่เหนียว ขาดง่าย ทนความร้อน ไม่ติดไฟ ตัดเย็บง่าย ให้ความหรูหรา มีราคา
ใยขนสัตว์ (Wool)	ทำจากขนสัตว์ ป้องกันได้ทั้งอากาศร้อนและหนาว นำความร้อนไม่ดี ยืดหยุ่นไม่ยับทนต่อแสงแดด มีความ เหนียวแตกต่างกันตามแต่ละชนิดสัตว์ เมื่อขึ้นความเหนียวจะ น้อยลง ทั่วไปมีสี ดำ น้ำตาล เทา ขาว
ใยยืด (Spandex)	เหนียวทนทาน ยืดหยุ่นได้ดี มีผสมในผ้าชนิดอื่น ทำให้ เคลื่อนไหวได้ดี

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเครื่องแต่งกาย

จักรพงษ์ แก้วน้ำ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การออกแบบเครื่องแต่งกายสำหรับศิลปินนักร้อง “ลานนา คัมมินส์” ในงานคอนเสิร์ต โดยใช้ทฤษฎีจิตวิทยา Nostalgia” Nostalgia คือ ทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยการหวนรำลึกถึงอดีต ของมนุษย์ มีความเชื่อว่ามนุษย์ฝังใจกับเหตุการณ์ และสิ่งที่ผ่านมาในอดีต ทั้งสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดี โดยไม่ได้จำกัดความหมายแค่อยุคสมัย แต่เกี่ยวกับ อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีต่อประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไปตามแต่สิ่งที่พบเจอมาและจดจำฝังใจที่แตกต่างกัน มนุษย์จะคิดถึงสิ่งที่ฝังใจ เมื่อต้องการความรู้สึกในช่วงเวลาที่ผ่านไปแล้วให้กลับมาอีกครั้ง เพื่อหลีกเลี่ยงช่วงเวลาในปัจจุบันที่กำลังพบเจออยู่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการแต่งกายให้กับศิลปิน โดยใช้ทฤษฎีหวนรำลึก มาประยุกต์ใช้กับการออกแบบเครื่องแต่งกายของศิลปินนักร้อง เพื่อสื่อถึงบทเพลงที่นำเสนอให้ดียิ่งขึ้น โดยมีการศึกษาข้อมูลทฤษฎีหวนรำลึก, ประวัติความเป็นมาของ ลานนา คัมมินส์, Nostalgia ของ ลานนา คัมมินส์ กับการนำไปใช้ในงาน, การจัดองค์ประกอบของคอนเสิร์ต, หลักการออกแบบเครื่องแต่งกาย

โดยผู้วิจัยมุ่งที่จะหาแรงบันดาลใจใหม่ที่เกิดจากภายในจิตใจ เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ ให้กับงานออกแบบ และตัวศิลปิน โดยนำเอาเรื่องของ ทฤษฎี จิตวิทยาโหยหาอดีต (Nostalgia) มาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งเป็นเรื่องของภายในจิตใจมนุษย์ที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้อย่างชัดเจน การออกแบบจึงขึ้นอยู่กับปมหลังของศิลปิน ที่ต้องการจะถ่ายทอดให้ผู้ชมทราบ ทำให้งานการออกแบบมีเอกลักษณ์ส่วนตัวที่ชัดเจน มีเสน่ห์และความน่าสนใจยิ่งขึ้น

การหาแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกาย สำหรับศิลปินนักร้องในงานคอนเสิร์ต โดยใช้ทฤษฎีหวนรำลึก (Nostalgia) ได้มีการศึกษาหาข้อมูลที่ต้องใช้ในการออกแบบ

รวมถึงได้มีการรวบรวมหาข้อมูลตัวอย่างที่คล้ายคลึง เพื่อวิเคราะห์และนำข้อมูลมาหาแนวทางในการออกแบบให้สอดคล้องเป็นไปตามทฤษฎีโหยหาอดีต (Nostalgia) เพื่อปรับให้เข้ากับตัวศิลปินได้อย่างเหมาะสม

ลานนา คัมมินส์ คือ ศิลปินนักร้องวัยรุ่นหญิง มีแนวเพลงที่เป็นไปตามหลักทฤษฎีโหยหาอดีต (Nostalgia) มีความมั่นใจในตัวเอง และมีความคิดแปลกใหม่ สร้างสรรค์ ไม่ตามกระแสสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ตรงกับ ลานนา คัมมินส์ ศิลปินที่มีแนวเพลงผสมผสานระหว่างความเป็นไทยภาคเหนือ กับสากล

วิเคราะห์รูปแบบโดยรวมของการแบ่งคอลเลกชันเป็น 2 ประเภท ให้เหมาะสมกับการใช้งานในคอนเสิร์ต คือ

- ชุดปาร์ตี้กำลังล่าถอย 70%
- ชุดปาร์ตี้ 30%

แนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกาย สำหรับศิลปินนักร้องในงานคอนเสิร์ต โดยใช้ทฤษฎีจิตวิทยาโหยหาอดีต (Nostalgia) ต้องการสร้างความผูกพันระหว่างคนดู กับศิลปิน โดยตีค่าออกมาจากปมหลังของศิลปินที่มีความเป็นภาคเหนือของไทย โดยการใช้สีและองค์ประกอบของทางภาคเหนือของไทย โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น ส่วน คือ

1) มีความสัมพันธ์ กับปมหลังของกลุ่มเป้าหมาย คือ ลานนา คัมมินส์ เป็นเครื่องแต่งกายที่มีความร่วมสมัย ระหว่างไทยภาคเหนือกับสากลผสมเข้าด้วยกัน เป็นการกำหนดคอลเลกชัน และรูปแบบ ของเครื่องแต่งกายให้มีขอบเขตที่ชัดเจนขึ้น

2) มีรูปแบบ และแสดงอารมณ์ ไปในแนวทางของ ทฤษฎีโหยหาอดีต (Nostalgia) เป็นส่วนที่จะแสดงอารมณ์ของเครื่องแต่งกาย และการเลือกวัสดุที่จะใช้ให้เกิดผลทางจิตวิทยา

3) มีคุณสมบัติ ใช้กับงานการแสดงบนเวที คอนเสิร์ตได้ มีความชัดเจนของรูปแบบเสื้อผ้า เป็นการกำหนดเงื่อนไขของการออกแบบให้สามารถใช้สอยได้ตามการใช้งาน

4) มีแนวทางของเสื้อผ้าที่มาจากแรงบันดาลใจในแนวทางของพังค์ (Punk)

โดยนำข้อมูลที่เป็นปมหลัง ของลานนา คัมมินส์ ออกมาจากการสัมภาษณ์โดยตรง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับความนิยม และตรงตามความเป็นจริง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ลานนา คัมมินส์ ตามหลักของทฤษฎีหวนรำลึกแบ่งออกมาดังนี้

- การระลึกถึงถิ่นกำเนิด ลานนาระลึกถึงธรรมชาติทางภาคเหนือ ได้แก่ ภูเขา หมอก และแม่น้ำ โดยนำมาใช้กับรูปทรงและสีสันทนของเครื่องแต่งกายที่มาจากธรรมชาติ

- การระลึกถึงอดีต ลานนาระลึกถึงการพอรำทางเหนือ ที่ต้นเคยรา และสีสันของนิทานเด็ก นำรูปแบบของชุดรำพอนมาใช้ในการออกแบบรูปทรง และสีสันที่มาจากนิทานเด็ก

- การระลึกถึงประเพณีและวัฒนธรรม - แบ่งออกเป็น

แบบที่ 1. แบบตะวันออก คือ ศิลปะต่างๆทางเหนือของไทย ซึ่งนำมาทำรายละเอียดและสีสันบนเครื่องแต่งกาย

แบบที่ 2. แบบตะวันตก คือ ความชอบของ ลานนา คือ Punk นำมาออกแบบ รูปทรงของเครื่องแต่งกาย ในรูปแบบของ Punk

ข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวข้องกันภายใต้แนวทางของทฤษฎีโหยหาอดีต (Nostalgia) การนำมาวิเคราะห์ และออกแบบทำให้เกิดการสร้างคอลเลกชันใหม่ เพื่องานคอนเสิร์ตที่อยู่ภายใต้แนวความคิดที่ว่า “Lanna No(s)rt h land ” หมายถึง การกลับสู่บ้านเกิดของลานนา ที่มีคำพ้องเสียง - Nos(Nostalgia) - การกลับสู่ถิ่นเกิด และ North - ภาคเหนือแต่ทั้ง 2 คำก็คือถิ่นกำเนิดของลานนา และเป็นแนวความคิดที่ต้องการให้ผู้ชมทราบในการจัดคอนเสิร์ต รวมถึงเป็นการต่อยอดเอกลักษณ์ของศิลปินให้ชัดเจน

โดยกำหนดแนวทางในการออกแบบ ดังนี้

เครื่องแต่งกายที่แสดงความรู้สึก ทฤษฎีโหยหาอดีต (Nostalgia) ของศิลปิน ลานนา คัมมินส์ ได้ ดังนี้

- 1) สะท้อนถึงการระลึกถึงถิ่นฐานของ ลานนา คัมมินส์
- 2) สะท้อนถึงประเพณีและวัฒนธรรมทางภาคเหนือของไทย

ประเภทเครื่องแต่งกาย
สี

ปาร์ตี้ กิ่งจำลอง และ ปาร์ตี้

สีที่นำมาใช้ในการออกแบบ เป็นสีที่ได้มาจาก

ทฤษฎีหวนรำลึกของ ลานนา คัมมินส์ คือเป็น กลุ่มสีที่มาจากการระลึกถึงถิ่นกำเนิด ของลานนา ที่มีความเป็นภาคเหนือ

จะแบ่งออกเป็นกลุ่มดังต่อไปนี้

- หลากหลายสีสันที่สดใส = ศิลปวัฒนธรรมทางเหนือ
- โทนสีดำและน้ำเงิน = เครื่องแต่งกายชาวเขา

- โทนสีฟ้า เทา = ธรรมชาติทางเหนือ
 - สีเงินและทอง = ชุดพ็อนรำทางเหนือ
- และการแต่งกายแบบพังค์ (Punk) ที่เน้น โลหะ

รูปแบบ

เป็นชุดแบบสมัยใหม่ เรียบเท่ ที่มีเนื้อผ้าที่แสดงอารมณ์ได้ดี รวมถึงแสดงความเป็นถิ่นฐานทางเหนือของไทย ที่ผสมกับความเป็นสากล ได้อย่างลงตัว เน้นความคล่องตัวในการแสดงบนเวที เช่น ผ้ายีนส์ ผ้าร่ม มีการตกแต่งรายละเอียดตามความเหมาะสมกับอารมณ์บทเพลง

เครื่องแต่งกายที่มีคุณสมบัติ เหมาะกับการแสดงบนเวที คอนเสิร์ต มีรูปแบบ ดังนี้

- 1) มีสีสันทันทีมาจากการศึกษา ทฤษฎีทฤษฎีของ ลานนา คัมมินส์
 - 2) มีสีสันทันทีชัดเจนในระยะไกล คือ เป็นสีที่เห็น ได้ชัดเจนไม่คลุมเครือ สร้างอารมณ์แก่ผู้ชม ได้ชัดเจน เช่น สีแดง เป็นต้น
 - 3) มีรูปแบบและสีสันทันทีให้อารมณ์เข้ากับบทเพลง เช่น สีดำ ที่สามารถข้อมด้วยแสงเพื่อเปลี่ยนอารมณ์ได้
 - 4) มีรูปทรงและรายละเอียดที่เด่นชัดในระยะไกล เช่น มีขนาดของชุดที่ใหญ่กว่าปกติ การออกแบบจะเน้นที่การสร้างความรู้สึกลึกมากกว่ารูปแบบที่จะสำคัญรองลงมาเพื่อเป็นไปตามทฤษฎีทฤษฎีทฤษฎี เพื่อสร้างความรู้สึกลึกต่างๆ ให้เกิดกับคนดู
- มีรูปแบบเป็นแบบของ พังค์ (Punk)

เนื่องจากปัจจุบันเสื้อผ้าแนวพังค์ (Punk) เข้ามามีบทบาทมาก กับกระแสแฟชั่นจึงเป็นแนวทางที่ตรงกับค่านิยมของกลุ่มผู้ชมที่เป็นวัยรุ่น โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- 1) มีการใส่เสื้อผ้าซ้อนทับกันหลายชั้น
- 2) มีการใส่เครื่องประดับที่เป็นโลหะ และหนัง

โดยปรับ โครงร่างเครื่องแต่งกาย มาจากรูปแบบ ที่เหมือนกันระหว่าง การแต่งกายของพังค์ กับชาวเขา คือ

- มีการซ้อนทับ
- มีการประดับด้วยโลหะหรือหนัง
- มีการเจาะหรือการทำเทคนิคฉีกขาด

- มีรายละเอียดของเครื่องแต่งกายที่มาจากศิลปวัฒนธรรมทางเหนือ เช่น รายละเอียดของชุดแม่ั่ว เป็นต้น

- วัสดุสมัยใหม่ ที่สามารถให้ความรู้สึกความเป็นพื้นถิ่นทางเหนือ ได้ เช่น ผ้ายีนส์ ที่มีสี และพื้นผิวคล้าย ผ้าม่อฮ่อม เป็นต้น

- เทคนิคที่ใช้มีการนำมาจากชุดของชาวเขา คือการพลีท และการ เย็บเกล็ด เป็นต้น

โดยแนวทางการออกแบบเครื่องแต่งกายของ ลานนา คัมมินส์ จะออกมา มีความร่วมสมัยระหว่างความเป็นสากลคือความเป็น พังก์ ที่รูปทรงกับความเป็นเหนือที่รายละเอียดและสีสัน

จากการศึกษางานวิจัยนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นแง่มุมการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาพัฒนาการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย ลำดับขั้นตอนในการตีความที่ได้จากความรู้สึกซึ่งเป็นนามธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยการวิเคราะห์ข้อมูล แทนค่าความหมายต่างๆ จากพฤติกรรมตัวละครหญิง ในวรรณคดีสู่การสร้างสรรงานศิลปะ

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดี

กุลวัชรีย์ ชีระกุล (2540) ทำการค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดีมรดกตามทฤษฎีจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครว่า พฤติกรรมที่แสดงออกของตัวละคร สามารถอธิบายตามทฤษฎีจิตวิทยาได้ว่อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น โดยกำหนดตัวละครที่จะศึกษาในวรรณคดีมรดกทั้ง 4 เรื่อง คือ รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณีและขุนช้างขุนแผน ศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพของ ชิกมันด์ ฟรอยด์ และ คาร์ล กุสตาฟ จุง อ่านวรรณคดีมรดกทั้ง 4 เรื่อง โดยวิเคราะห์และตีความ พฤติกรรมที่ปรากฏของตัวละครที่ศึกษาว่าตัวละครแต่ละตัวแสดงพฤติกรรมใดที่สอดคล้องกับ ทฤษฎีจิตวิทยาทั้งสองทฤษฎี เปรียบเรียงผลการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในรูปแบบการพรรณนา วิเคราะห์ โดยยกตัวอย่างพฤติกรรมจากบทประพันธ์ในวรรณคดี และการอธิบายสนับสนุน โดยใช้ ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ

ผู้วิจัยได้ทำการสรุปเนื้อเรื่องย่อในแต่ละเรื่อง และเสนอผลการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครเอก มีการหยิบยกพฤติกรรมเด่นๆ ของตัวละครแล้วอธิบายผลการวิเคราะห์ ตามทฤษฎีจิตวิทยา เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐาน สามารถนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในแง่มุมต่างๆ ครอบคลุมพฤติกรรมอันสลับซับซ้อน เป็นทฤษฎีแนวจิตวิเคราะห์ที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีเดียวกัน ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงจิตใจของตัวละครในวรรณคดีซึ่งแสดงบุคลิกภาพน้อยกว่าตัวละคร ในนวนิยาย ให้มีความชัดเจนและสมจริงเหมือนบุคลิกของมนุษย์มากที่สุด ผู้ศึกษามุ่งวิเคราะห์ตัวละครเอกในวรรณคดีมีพฤติกรรมอย่างไร พฤติกรรมนั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยอย่างไร เช่น

เจ้าอรมน์ ก้าวร้าว เกือบคด ฯลฯ และอธิบายโดยทฤษฎีจิตวิทยาว่า เพราะเหตุใดจึงมีลักษณะนิสัย หรือแสดงออกทางพฤติกรรมเช่นนั้น

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่แสดงออกของตัวละครในวรรณคดีมรดกทั้ง 4 เรื่อง สามารถอธิบายได้โดยทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ และของคาร์ล กุสตาฟ จุง ดังนี้ ตัวละครทั้งชายและหญิงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทำลาย อันเกิดจากสัญชาตญาณ มุ่งตาย ตัวละครชาย ได้แก่ พระราม พระอภัยมณี ขุนแผนและขุนช้าง มีพฤติกรรมก้าวร้าวทำลายผู้อื่น ในขณะที่ตัวละครหญิง ได้แก่ นางสีดา นางสุวรรณมาลี และนางวันทอง มีพฤติกรรมก้าวร้าวทำลายตนเอง ตัวละครชาย ได้แก่ ทศกัณฐ์ อิเหนา พระอภัยมณี และขุนแผนแสดงพฤติกรรมเจ้าชู้ อันเกิดจากสัญชาตญาณมุ่งเป็น ในขณะที่ตัวละครหญิง ไม่มีพฤติกรรมนี้ ตัวละครชาย ได้แก่ ทศกัณฐ์และอิเหนา แสดงพฤติกรรมเอาแต่ใจตนเอง ตัวละครทั้งชายและหญิงมีพฤติกรรมแสดงความเป็นหญิงและชายอยู่ในตนเอง พระอภัยมณีเป็นตัวละครชายที่มีพฤติกรรมแสดงความเป็นหญิงมากที่สุด ตัวละครหญิง ได้แก่ นางสีดาและนางบุษบาแสดงพฤติกรรมรักและซื่อสัตย์ต่อสามี ในขณะเดียวกันนางบุษบา นางจันทะหราและนางสุวรรณมาลีก็แสดงพฤติกรรมรักศักดิ์ศรีของตนเอง และการรักนวลสงวนตัว ตัวละครเช่นนางวันทอง ต้องถูกตัดสิน โทษประหารอันเนื่องมาจากพฤติกรรมวิตกกังวลต่อมโนธรรม และจิตสำนึกใฝ่ดี

จากการศึกษางานวิจัยนี้ พบว่า การนำทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการอธิบาย และศึกษาพฤติกรรมนั้นๆ ทำให้การศึกษาตัวละครให้เป็นไปอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ภายในจิตใจ ตัวละครเปรียบเสมือนตัวแทนของบุคคลในการทำความเข้าใจ ทั้งตนเองและผู้อื่น ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นแง่มุมการเก็บข้อมูล ขั้นตอนการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครหญิงในวรรณคดี ผู้การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ